

**HƏRBİ ƏSİRLƏR İLƏ RƏFTARA DAİR
1949-CU İL 12 AVQUST TARİXLİ
CENEVRƏ KONVENSİYASI**

Hərbi əsirlər ilə rəftara dair 1929-cu il iyulun 27-də Cenevrədə bağlanmış Konvensiyaya yenidən baxmaq məqsədilə 1949-cu il aprelin 21-dən avqustun 12-dək Cenevrədə keçirilmiş Diplomatik Konfransda təmsil olunan Hökumətlərin aşağıda imza edən Səlahiyyətli Nümayəndələri aşağıdakılar barəsində razılığa gəldilər:

**I HİSSƏ
ÜMUMİ MÜDDƏALAR**

MADDƏ 1

Konvensiyaya əməl olunması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bütün hallarda bu Konvensiyaya əməl edəcəklərini və əməl olunmasını təmin edəcəklərini öhdələrinə götürürlər.

MADDƏ 2

Konvensiyanın tətbiqi

Dinc dövrdə həyata keçirilməli olan müddəaları çıxarmaqla, bu Konvensiya iki və ya daha çox Razılığa gələn Yüksək Tərəf arasında baş verə bilən bütün elan olunmuş müharibə və ya hər hansı digər silahlı münaqişə hallarında, – hətta onlardan biri müharibə vəziyyətini tanımasa belə, – tətbiq edilir.

Konvensiya həmçinin Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin ərazisinin qismən və ya tamamilə işğal olunduğu bütün hallarda, – hətta bu işğal heç bir silahlı müqavimətlə qarşılaşmasa belə, – tətbiq edilir.

Münaqişənin tərəfi olan Dövlətlərdən biri bu Konvensiyanın iştirakçısı olmasa belə, Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətlər öz qarşılıqlı münasibətlərində

Konvensiya ilə bağlı qalacaqlar. Həm də onlar, əgər yuxarıda göstərilən Dövlət Konvensiyanın müddəalarını qəbul və tətbiq edirsə, həmin Dövlətə münasibətdə də Konvensiya ilə bağlı olacaqlar.

MADDƏ 3

Beynəlxalq xarakter daşımayan münaqişələr

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin ərazisində beynəlxalq xarakter daşımayan silahlı münaqişə baş verdikdə, münaqişədə iştirak edən hər bir Tərəf ən azı aşağıdakı müddəaları tətbiq etməyə borcludur:

(1) Döyüş əməliyyatlarında bilavasitə iştirak etməyən şəxslərlə, o cümlədən döyüş silahını yerə qoymuş silahlı qüvvələrin üzvləri ilə və xəstələnmə, yaralanma, tutulma və ya hər hansı digər səbəb üzündən sıradan çıxmış şəxslərlə onların irqinə, dərisinin rənginə, dininə və ya əqidəsinə, cinsinə, mənşəyinə və ya əmlak vəziyyətinə və ya hər hansı digər oxşar meyarlara görə heç bir ayrı-seçkilik qoyulmadan, bütün hallarda insani rəftar olunmalıdır.

Bu məqsədlə, yuxarıda göstərilən şəxslərə qarşı aşağıda sadalanan bütün əməllər qadağan edilir və hər zaman və hər yerdə qadağan ediləcəkdir:

(a) həyata və sağlamlığa qəsd, xüsusən adamöldürmənin bütün növləri, bədən xəsarəti yetirmə, qəddar rəftar və ya işgəncə;

(b) girov götürmə;

(c) insan ləyaqətinə qarşı qəsd, xüsusən təhqiredici və ya ləyaqəti alçaldan rəftar;

(d) müvafiq qaydada təsis edilmiş, sivil xalqların zəruri saydıqları prosesual təminatların tətbiq olunduğu məhkəmə tərəfindən çıxarılan hökm olmadan şəxsin cəzaya məhkum edilməsi və cəzanın icra olunması.

(2) Yaralılar və xəstələr toplanılmalı və onlara qayğı göstərilməlidir.

Hər hansı qərəzsiz humanitar təşkilat, məsələn, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi münaqişənin tərəflərinə öz xidmətlərini təklif edə bilər.

Bunlardan əlavə, münaqişənin tərəfləri xüsusi sazişlər yolu ilə bu Konvensiyanın qalan müddələrinin hamısının və ya bir hissəsinin qüvvəyə minməsi üçün səy göstərməlidirlər.

Bundan əvvəlki müddələrin tətbiqi münaqişənin tərəflərinin hüquqi statusuna toxunmur.

MADDƏ 4

Hərbi əsirlər

A. Düşmən əlinə keçmiş, aşağıdakı kateqoriyalardan birinə mənsub olan şəxslər bu Konvensiyanın mənasına görə hərbi əsir sayılırlar:

(1) Münaqişə tərəfinin silahlı qüvvələrinin üzvlərinə, eləcə də silahlı qüvvələrin tərkibinə daxil olan qeyri-nizami birləşmələrin və ya digər könüllü dəstələrinin üzvlərinə.

(2) Münaqişənin tərəfinə mənsub olan, öz ərazisində və ya ondan kənarında, hətta bu ərazi işğal edilsə belə, fəaliyyət göstərən mütəşəkkil müqavimət hərəkətlərinin üzvləri də daxil olmaqla, digər qeyri-nizami birləşmələrin və könüllü dəstələrinin üzvlərinə, bu şərtlə ki, həmin qeyri-nizami birləşmələr və könüllü dəstələri, o cümlədən mütəşəkkil müqavimət hərəkətləri aşağıdakı şərtlərə uyğun gəlsinlər:

(a) tabeliyində olanlara görə məsuliyyət daşıyan başçısı vardır;

(b) uzaqdan seçilən müəyyən fərqləndirici nişanı vardır;

(c) açıq şəkildə silah gəzdirlirlər;

(d) öz əməliyyatlarını müharibə qanunlarına və adətlərinə uyğun aparırlar.

(3) Himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlətin tanımadığı hökumətə və ya hakimiyyət orqanına özlərini tabe hesab edən nizami silahlı qüvvələrin üzvlərinə.

(4) Silahlı qüvvələrin bilavasitə üzvləri olmayan, lakin həmin qüvvələr tərəfindən verilmiş icazəsi və əlavə edilmiş nümunəyə oxşar şəxsiyyət vəsiqəsi olmaq şərti ilə onları müşayiət edən şəxslərə, məsələn, hərbi təyyarə heyətlərinin mülki üzvlərinə, hərbi müxbirlərə, təchizatçılara, üzərlərinə silahlı qüvvələrin məişət xidmətini həyata keçirmək vəzifəsi qoyulmuş əmək dəstələrinin və ya xidmətlərinin üzvlərinə.

(5) Münaqişə tərəflərinin beynəlxalq hüququn hər hansı digər müddəalarına görə daha əlverişli rəftardan faydalana bilməyən ticarət donanması gəmilərinin heyət üzvlərinə, o cümlədən kapitanlarına, losmanlarına və gəmi şagirdlərinə, mülki təyyarələrinin heyət üzvlərinə.

(6) Yaxınlaşmaqda olan düşməne müqavimət göstərmək məqsədilə özləri silaha sarılan, nizami silahlı dəstələr yaratmağa macal tapmayan işğal edilməmiş ərazinin sakinlərinə, bu şərtlə ki, onlar silahı açıq şəkildə gəzdirsinslər və müharibə qanunlarına və adətlərinə riayət etsinslər.

B. Aşağıdakı şəxslərlə də bu Konvensiyaya uyğun olaraq, hərbi əsirlər kimi rəftar edilməlidir:

1. İşğal edilmiş ölkənin silahlı qüvvələrinə mənsub olan və ya mənsub olmuş şəxslər - əgər işğalçı Dövlət döyüş əməliyyatları onun işğal etdiyi ərazinin hüdudlarından kənarında baş verərkən hətta həmin şəxsləri əvvəlcə azad etsə də, onları bu mənsubiyyətinə görə internə etməyi, – xüsusən həmin şəxslər mənsub olduqları və hərbi əməliyyatlarda iştirak edən silahlı qüvvələrlə yenidən birləşmək üçün uğursuz cəhd göstərdikləri və ya internə edilmək çağırışına tabe olmadıqları halda, – zəruri sayarsa.

2. Bu maddədə sadalanan kateqoriyalardan birinə mənsub olan, neytral və ya müharibə aparmayan Dövlətlərin öz ərazisində qəbul etdikləri və beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq həmin Dövlətlər Tərəfindən internə edilməli olan şəxslər, bu şərtlə ki, bu Dövlətlər onlara daha əlverişli rəftar təmin etmək qərarına gəlməsinlər; lakin 8, 10, 15-ci maddələr, 30-cu maddənin beşinci hissəsi, 58-67, 92, 126-cı maddələr və münaqişənin tərəfləri ilə müvafiq neytral və ya müharibə aparmayan Dövlət arasında diplomatik münasibətlər mövcuddursa, habelə Himayəçi Dövlətlərə aid maddələr həmin şəxslərə şamil edilmir. Bu cür diplomatik münasibətlərin mövcud olduğu hallarda bu şəxslərin mənsub olduqları münaqişə tərəflərinə icazə verilir ki, diplomatik və konsul praktikasına və müqavilələrinə uyğun olaraq adətən həyata keçirdikləri funksiyalara xələl gətirmədən həmin şəxslər barəsində bu Konvensiyada nəzərdə tutulmuş Himayəçi Dövlət funksiyalarını keçirsinslər.

C. Bu maddə tibbi heyətin və ruhanilərin bu Konvensiyanın 33-cü maddəsində müəyyən edilmiş statusuna heç cür xələl gətirmir.

MADDƏ 5

Konvensiyanın tətbiqinin başlanğıcı və sonu

Bu Konvensiya 4-cü maddədə göstərilmiş şəxslərə onlar düşmən əlinə keçdikləri andan tam azad edildikləri və vətənə qaytarıldıqları ana qədər tətbiq edilir.

Əgər döyüş əməliyyatlarında bu və ya digər dərəcədə iştirak etmiş və düşmən əlinə keçmiş şəxslərin 4-cü maddədə sadalanan kateqoriyalardan birinə mənsub olub-olmaması barəsində şübhə yaranarsa, belə şəxslər onların statusu səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən müəyyən edilənədək bu Konvensiyanın himayəsindən istifadə edirlər.

MADDƏ 6

Xüsusi sazişlər

10, 23, 28, 33, 60, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 109, 110, 118, 119, 122 və 132-ci maddələrdə birbaşa nəzərdə tutulmuş sazişlərdən əlavə, Razılığa gələn Yüksək Tərəflər ayrıca tənzimlənməsini məqsədəuyğun saydıqları istənilən məsələyə dair başqa xüsusi sazişlər bağlaya bilərlər. Heç bir xüsusi saziş hərbi əsirlərin bu Konvensiya ilə müəyyən edilmiş vəziyyətinə xələl gətirməməli və bu Konvensiyanın onlara verdiyi hüquqları məhdudlaşdırmamalıdır.

Hərbi əsirlər Konvensiyanın onlara şamil olduğu bütün müddət ərzində, bu sazişlərdən faydalanmaqda davam edirlər, amma yuxarıda göstərilən və ya sonradan bağlanılan sazişlərə bunun açıq-aşkar əksinə olan müddələrin daxil edildiyi hallar, eləcə də münaqişənin bu və ya digər tərəfinin həmin şəxslər barəsində daha əlverişli tədbirlər gördüyü hallar burada istisna təşkil edir.

MADDƏ 7

Hüquqlardan imtinanın yolverilməzliyi

Hərbi əsirlər bu Konvensiyanın və, əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan xüsusi sazişlər varsa, həmin sazişlərin onlar üçün təmin etdiyi hüquqlardan heç bir halda qismən və ya bütövlükdə imtina edə bilməzlər.

MADDƏ 8

Himayəçi Dövlətlər

Bu Konvensiya münaqişənin tərəflərinin mənafeələrini qorumaq vəzifəsi daşıyan Himayəçi Dövlətlərin köməyi ilə və onların nəzarəti altında tətbiq edilir. Bunun üçün Himayəçi Dövlətlər, diplomatik və ya konsul əməkdaşlarından əlavə, özlərinin və ya başqa neytral Dövlətlərin vətəndaşları sırasından nümayəndələr təyin edə bilərlər. Həmin nümayəndələrin təyin olunmasına onların öz vəzifələrini yerinə yetirəcəkləri Dövlət razılıq verməlidir.

Münaqişənin tərəfləri Himayəçi Dövlətlərin təmsilçilərinin və ya nümayəndələrinin işini mümkün olduğu qədər asanlaşdırmalıdır.

Himayəçi Dövlətlərin təmsilçiləri və ya nümayəndələri bu Konvensiya ilə müəyyən edilmiş vəzifələrindən heç bir halda kənara çıxıb bilməzlər; xüsusən onlar öz vəzifələrini yerinə yetirdikləri Dövlətin zəruri təhlükəsizlik ehtiyaclarını nəzərə almalıdırlar.

MADDƏ 9

Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin fəaliyyəti

Bu Konvensiyanın müddəaları Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya hər hansı digər qərəzsiz humanitar təşkilatın hərbi əsirləri müdafiə etmək və onlara yardım göstərmək üçün münaqişənin müvafiq tərəflərinin razılığı əsasında həyata keçirdiyi humanitar fəaliyyətə maneə yaratmır.

MADDƏ 10

Himayəçi Dövlətlərin əvəzediciləri

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər istənilən vaxt razılışıb bu Konvensiya ilə Himayəçi Dövlətlər üzərinə qoyulmuş vəzifələri qərəzsizliyə və səmərəliliyə tam təminat verən hər hansı təşkilata həvalə edə bilərlər.

Hərbi əsirlər, səbəbindən asılı olmayaraq, Himayəçi Dövlətin və ya bu maddənin birinci hissəsində nəzərdə tutulan təşkilatın fəaliyyətindən faydalanmırlarsa və ya artıq faydalanmırlarsa, himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət neytral Dövlətə və ya belə bir təşkilata müraciət edərək, münaqişə tərəflərinin təyin etdiyi Himayəçi Dövlət tərəfindən bu Konvensiyaya əsasən yerinə yetirilən vəzifələri öz üzərinə götürməyi xahiş etməlidir.

Himayəni bu şəkildə təşkil etmək mümkün olmadıqda, himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət hər hansı humanitar təşkilata, məsələn, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə müraciət edərək, Himayəçi Dövlət tərəfindən bu Konvensiyaya əsasən yerinə yetirilən humanitar funksiyaları öz üzərinə götürməyi xahiş etməli və ya bu maddənin tələbləri nəzərə alınmaqla, belə bir təşkilatın bu barədə təklifini qəbul etməlidir.

Hər hansı neytral Dövlət və ya müvafiq Dövlət tərəfindən dəvət edilən, yaxud yuxarıda göstərilən məqsədlər üçün öz xidmətlərini təklif edən hər hansı təşkilat bu Konvensiyanın himayəsində olan şəxslərin mənsub olduqları münaqişə tərəfinə münasibətdə məsuliyyət hissi ilə hərəkət etməli və müvafiq funksiyaları öz üzərinə götürməyə və qərəzsiz yerinə yetirməyə qadir olduğuna yetərli zəmanət verməlidir.

Hərbi şəraitə görə, xüsusən bütün ərazisi və ya onun mühüm hissəsi işğal edildiyinə görə bir Dövlətin başqa Dövlətlə və ya onun müttəfiqləri ilə danışıqlar aparmaq azadlığı, müvəqqəti də olsa, məhdudlaşsınsa, həmin iki Dövlət arasında bağlanmış xüsusi sazişlər bundan əvvəlki müddəalara xələl gətirə bilməz.

Bu Konvensiyanın hər hansı müddəasında Himayəçi

Dövlət barəsində göstəriş varsa, həmin göstəriş bu maddəyə uyğun olaraq onu əvəz edən təşkilatlara da şamil olunur.

MADDƏ 11

Barişdırma proseduru

Himayəçi Dövlətlər himayədə olan şəxslərin mənafeləri üçün münasib saydıqda, xüsusən münaqişənin tərəfləri arasında bu Konvensiyanın müddəalarının tətbiqi və ya təfsiri ilə əlaqədar ixtilaflar olduqda, həmin ixtilafların aradan qaldırılması məqsədilə özlərinin xoş məramlı xidmətlərini təklif etməlidirlər.

Bu məqsədlə Himayəçi Dövlətlərdən hər biri ya Tərəflərdən birinin xahişi ilə, ya da öz təşəbbüsü ilə münaqişənin tərəflərinə onların nümayəndələrinin, xüsusən üzərlərinə yaralılara və xəstələrə, tibbi və dini heyətin üzvlərinə qayğı göstərmək vəzifəsi həvalə olunmuş orqanlarının səlahiyyətli şəxslərinin imkan daxilində münasib bir neytral ərazidə görüşünü keçirməyi təklif edə bilər. Münaqişənin tərəfləri bu məqsədlə onlara verilən təklifləri həyata keçirməyə borcludurlar. Himayəçi Dövlətlər, lazım gələrsə, belə görüşdə iştirak etmək üçün ya neytral Dövlətə mənsub olan, ya da Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi tərəfindən göndərilən şəxsi razılıq verilməsi məqsədilə münaqişənin tərəflərinə təqdim edə bilərlər.

II HİSSƏ HƏRBİ ƏSİRLƏRİN ÜMUMİ HİMAYƏSİ

MADDƏ 12

Əsirlərlə rəftara görə məsuliyyət

Hərbi əsirlər onları əsir götürmüş ayrı-ayrı şəxslərin və ya hərbi hissələrin deyil, düşmən Dövlətin ixtiyarında olurlar. Ayrı-ayrı şəxslərin üzərinə düşə bilən məsuliyyətdən asılı olmayaraq, əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərlə rəftara görə məsuliyyət daşıyır.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirləri yalnız bu Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətə və yalnız həmin Dövlətin Konvensiyanı tətbiq etmək arzusuna və iqtidarına əmin olduqdan sonra verə bilər. Əgər hərbi əsirlər bu şərtlərlə verilsə, Konvensiyanın tətbiqinə görə məsuliyyəti hərbi əsirləri qəbul edən Dövlət onları saxladığı müddət ərzində daşıyır.

Lakin əgər həmin Dövlət bu Konvensiyanın müddəalarını hər hansı bir vacib hissədə yerinə yetirməzsə, onda hərbi əsirləri vermiş Dövlət Himayəçi Dövlətin bu barədə bildirişini alaraq, vəziyyəti düzəltmək üçün təsirli tədbirlər görməli və ya hərbi əsirlərin qaytarılmasını tələb etməlidir. Bu cür tələb yerinə yetirilməlidir.

MADDƏ 13

Əsirlərlə humanist rəftar

Hərbi əsirlərlə hər zaman humanist rəftar edilməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən onun ixtiyarında olan hərbi əsirin ölümünə səbəb olan və ya səhhəti üçün ciddi təhlükə törədən istənilən qanunsuz hərəkət və ya hərəkətsizlik qadağandır və Konvensiyanın ciddi pozuntusu hesab olunur. Xüsusən, heç bir hərbi əsir onun tibbi müalicəsi ilə bəraət qazandırılmayan və onun marağında olmayan fiziki xəsarətə və ya hər hansı xarakterli tibbi və ya elmi eksperimentə məruz qoyula bilməz.

Eyni qaydada, hərbi əsirlər hər zaman xüsusən zorakılıq eməllərindən və ya hədələnməkdən, təhqirlərdən və kütlənin marağından qorunmalıdırlar.

Hərbi əsirlərə qarşı əvəzçixma tədbirləri qadağandır.

MADDƏ 14

Əsirlərin şəxsiyyətinə hörmət

Bütün hallarda hərbi əsirlər onların şəxsiyyətinə və şərəfinə hörmət edilməsi hüququna malikdirlər.

Qadınlarla onların cinsi nəzərə alınmaqla rəftar edilməli və bütün hallarda onlar kişilər üçün yaradılmış şəraitdən az

əlvərişli olmayan şəraitlə təmin edilməlidirlər.

Hərbi əsirlər əsir düşdükləri vaxt malik olduqları mülki hüquq qabiliyyətini tamamilə saxlayırlar. Əsirlikdə saxlayan Dövlət bu hüquq qabiliyyətinin verdiyi hüquqların həyata keçirilməsini öz ərazisində və ya öz ərazisindən kənarında yalnız əsirlik şəraitinin tələb etdiyi dərəcədə məhdudlaşdırma bilər.

MADDƏ 15

Əsirlərin saxlanması

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərin saxlanılmasını və onların sağlamlıq vəziyyətinin tələb etdiyi tibbi yardımını pulsuz təmin etməlidir.

MADDƏ 16

Rəftarın eyni olması

Bu Konvensiyanın rütbəyə və cinsi mənsubiyyətə aid müddəaları nəzərə alınmaqla və hərbi əsirlərin sağlamlıq vəziyyətinə, yaşına və ya ixtisasına görə onlar üçün imtiyazlı rejim yaradıla bildiyi hallar istisna olmaqla, əsirlikdə saxlayan Dövlət bütün hərbi əsirlərlə onların irqinə, milli mənsubiyyətinə, dini etiqadına, siyasi əqidəsinə və oxşar meyarlara əsaslanan digər fərqlərə görə heç bir ayrı-seçkilik qoymadan eyni cür rəftar etməlidir.

III HİSSƏ ƏSİRLİK

I BÖLMƏ ƏSİRLİYİN BAŞLANMASI

MADDƏ 17

Əsirlərin dindirilməsi

Hərbi əsir dindirildikdə, yalnız öz soyadını, adını və

rütbəsini, doğum tarixini, ordu, hərbi hissə və ya şəxsi nömrəsini, bu olmadıqda isə, buna bərabər digər məlumatı verməyə borcludur.

Əgər hərbi əsir bu qaydanı qəsdən pozarsa, rütbəsinə və ya statusuna görə ona verilən imtiyazlar məhdudlaşdırıla bilər.

Münaqişənin hər bir tərəfi öz yurisdiksiyası altında olan şamil edildiyi və hərbi əsir ola biləcək hər bir şəxsi onun soyadının, adının, rütbəsinin, hərbi hissə və ya şəxsi nömrəsinin və ya buna bərabər məlumatın, doğum tarixinin göstərildiyi şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin etməlidir. Bu şəxsiyyət vəsiqəsində sahibinin imzası və ya barmaq basması və ya bunların hər ikisi, habelə münaqişə tərəfinin öz silahlı qüvvələri tərkibinə daxil olan şəxslər barəsində əlavə etmək istədiyi istənilən digər məlumat ola bilər. Şəxsiyyət vəsiqəsi, imkan daxilində, 6,5 sm x 10 sm ölçüsündə hazırlanmalı və dublikatı olmalıdır. Hərbi əsir şəxsiyyət vəsiqəsini tələb olunan kimi təqdim etməli, lakin heç bir halda vəsiqə onun əlindən alınmamalıdır.

Hərbi əsirlərdən hər hansı məlumatın alınması üçün onlara heç bir fiziki və ya mənəvi işgəncə və heç bir məcburiyyət tədbiri tətbiq edilə bilməz. Cavab verməkdən imtina edən hərbi əsirləri hədələmək, təhqir etmək və ya hər hansı təqibə və ya məhdudiyətə məruz qoymaq olmaz.

Fiziki və ya ruhi vəziyyətinə görə öz şəxsiyyəti barəsində məlumat verə bilməyən hərbi əsirlər tibb xidmətinin himayəsinə verilir. Bu hərbi əsirlərin şəxsiyyəti bu maddənin əvvəlki hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla, bütün mümkün vasitələrlə müəyyən edilir.

Hərbi əsirlərin dindirilməsi onların başa düşdüyü dildə aparılmalıdır.

MADDƏ 18

Əsirlərin əmlakı

Silahlar, atlar, hərbi ləvazimat və hərbi sənədlər istisna olmaqla, şəxsi istifadədə olan bütün əşyalar və predmetlər, eləcə də metal debilqələr, əleyhqazlar və şəxsi müdafiə üçün

hərbi əsirlərə verilmiş bu cür predmetlər onların ixtiyarında qalmalıdır. Onların geyinməsi və qidalanması üçün istifadə olunan əşyalar və predmetlər də rəsmi hərbi ləvazimata aid olsalar belə, əsirlərin ixtiyarında qalmalıdır.

Hərbi əsirlər heç vaxt şəxsiyyət vəsiqəsiz qalmamalıdırlar. Əsirlikdə saxlayan Dövlət vəsiqəsi olmayan hərbi əsirləri vəsiqə ilə təmin etməlidir.

Hərbi əsirlərdən rütbəni və dövlət mənsubiyyətini göstərən nişanlar, fərqləndirici nişanlar və əsas etibarilə şəxsi dəyərə malik və ya yadigar əhəmiyyətli əşyalar alına bilməz.

Hərbi əsirlərdə olan pul vəsaiti onlardan yalnız zabitin əmri ilə və yalnız bu vəsaitlərin məbləği və onların sahiblərinə dair məlumat xüsusi reyestrdə qeyd edildikdən və sahiblərinə, – qəbzi vermiş şəxsin adını, rütbəsini və hərbi hissəsini aydın göstərməklə, – müfəssəl qəbz verildikdən sonra alına bilər. Əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasında olan və ya hərbi əsirlərin xahişi ilə bu valyutaya dəyişdirilmiş pul vəsaiti 64-cü maddəyə uyğun olaraq hərbi əsirin şəxsi hesabının kreditinə qoyulmalıdır.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərdən qiymətli əşyaları yalnız təhlükəsizlik mülahizələrinə görə ala bilər; bu əşyalar alınarkən pul vəsaitinin alınması üçün müəyyən edilmiş qayda tətbiq olunur.

Göstərilən əşyalar, habelə alınmış pul vəsaiti, əgər bu pullar əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasından başqa valyutada olmuşsa və sahibləri onların dəyişdirilməsini xahiş etməmişlərsə, əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən mühafizə edilməli və əsirliyin sonunda alınarkən olduğu vəziyyətdə hərbi əsirlərə qaytarılmalıdır.

MADDƏ 19

Əsirlərin təxliyəsi

Əsir alındıqdan sonra mümkün qədər qısa müddətdə hərbi əsirlər təhlükədən kənar olmaları üçün hərbi əməliyyatlar zonasından kifayət qədər uzaqda yerləşən düşərgələrə təxliyə edilməlidirlər.

Təhlükəli zonada müvəqqəti olaraq yalnız o hərbi əsirləri

saxlamaq olar ki, öz yaralarına və xəstəliyinə görə onlar təxliyə zamanı öz yerində saxlanmalarına nisbətən daha böyük təhlükəyə məruz qalırlar.

Hərbi əsirlər döyüş zonasından təxliyə edilmələrini gözləyərkən zərurət olmadan təhlükəyə məruz qoyula bilməzlər.

MADDƏ 20

Təxliyənin şərtləri

Hərbi əsirlərin təxliyəsi həmişə humanistcəsinə və əsirlikdə saxlayan Dövlətin öz qüvvələrinin yerdəyişməsi üçün müəyyən etdiyi şərtlərə uyğun həyata keçirilməlidir.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət təxliyə edilən hərbi əsirləri kifayət qədər ərzaq və içməli su, zəruri geyim və tibbi yardım ilə təmin etməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət təxliyə zamanı onların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün müvafiq ehtiyat tədbirləri görməli və mümkün qədər tez bir zamanda təxliyə edilən hərbi əsirlərin siyahısını tutmalıdır.

Təxliyə zamanı hərbi əsirlər tranzit düşərgələrindən keçməli olduqda, onlar belə düşərgələrdə mümkün qədər qısa müddətdə qalmalıdırlar.

II BÖLMƏ

HƏRBI ƏSİRLƏRİN İNTERNƏ EDİLMƏSİ

I FƏSİL

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

MADDƏ 21

Hərəkət azadlığının məhdudlaşdırılması

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirləri internə edə bilər. Bu Dövlət onların üzərinə internə olunduqları düşərgənin müəyyən edilmiş hüduqlarından, əgər düşərgə hasarlanıbsa, bu hasardan kənara çıxmaq vəzifəsini qoya bilər. Bu Konvensiyanın cəzalara və intizam tənbeh tədbirlərinə aid

müddəalarında nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, hərbi əsirlərin sağlamlığını qorumaq zərurəti olmadan onlar bağlı yerdə saxlanıla bilməzlər. Hər bir halda bu tədbirin tətbiqi onu zəruri etmiş hallar aradan qalxanadək davam edə bilər.

Mənsub olduqları Dövlətin qanunları buna yol verirsə, hərbi əsirlər verdikləri sözə və ya üzərlərinə gətirdükləri öhdəliyə əsasən, qismən və ya tam azad edilə bilərlər. Bu tədbir xüsusən əsirlərin səhhətinin yaxşılaşmasına kömək edə biləcəyi hallarda tətbiq olunur. Heç bir hərbi əsir söz vermək və ya üzərinə öhdəlik gətirmək əsasında azad olunmasına razılıq verməyə məcbur edilə bilməz.

Hərbi əməliyyatlar başlanarkən münaqişənin hər bir tərəfi öz vətəndaşlarına söz vermək və ya üzərinə öhdəlik gətirmək əsasında azad edilməyə razı olmağa icazə verən və ya bunu qadağan edən qanunları və digər normativ-hüquqi aktları barəsində qarşı Tərəfə məlumat verməlidir. Barəsində bu cür məlumat verilmiş qanunlara və digər normativ-hüquqi aktlara uyğun olaraq, söz vermək və ya üzərinə öhdəlik gətirmək əsasında azad edilmiş hərbi əsirlər bu öhdəliklərini həm mənsub olduqları Dövlətə, həm də onları əsir götürmüş Dövlətə qarşı şərəflə və dəqiq yerinə yetirməyə borcludurlar. Belə hallarda hərbi əsirlərin mənsub olduqları Dövlət onlardan verdikləri sözə və ya üzərlərinə gətirdükləri öhdəliyə zidd olan hər hansı xidmətləri nə tələb, nə də qəbul etməməlidir.

MADDƏ 22

İnternə yerləri və şəraiti

Hərbi əsirlər yalnız quruda yerləşən və bütün gigiyena və sağlamlıq təminatlarını verən yerlərdə internə edilə bilərlər. Əsirlərin özlərinin maraqları ilə bəraət qazandırılan xüsusi hallardan başqa, onlar cəzaçəkmə müəssisələrində internə edilə bilməzlər.

Qeyri-sağlam yerlərdə və ya iqlimi onlar üçün zərərli olan yerlərdə internə edilmiş hərbi əsirlər mümkün qədər tez müddətdə iqlim şəraiti daha əlverişli olan yerə köçürülməlidirlər.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirləri düşərgələrdə və

ya düşərgə sektorlarında onların vətəndaşlığını, dilini və adətlərini nəzərə almaqla yerləşdirməlidir, bu şərtlə ki, hərbi əsirlər özlərinin razılıq verdiyi hallar istisna olmaqla, əsir tutulduqları vaxt qulluq etdikləri silahlı qüvvələrə mənsub olan hərbi əsirlərdən ayrılmasınlar.

MADDƏ 23

Əsirlərin təhlükəsizliyi

Heç bir hərbi əsir heç vaxt döyüş zonasından atəşə məruz qala biləcək əraziyə göndərilə və ya orada saxlanıla bilməz, həmçinin müəyyən məntəqələri və ya əraziləri hərbi əməliyyatlardan qorumaq üçün onun bu yerlərdə olmasından istifadə edilə bilməz.

Hərbi əsirlər yerli mülki əhali ilə eyni dərəcədə hava hücumundan və müharibənin digər təhlükələrindən qorunmaq üçün sığınacaqlara malik olmalıdırlar. Saxlandıqları yerlərin həmin təhlükələrdən müdafiəsində iştirak edənlərdən başqa, qalan bütün əsirlər heyəcan signalı verildikdən sonra mümkün qədər tez belə sığınacaqlara gedə bilərlər. Əhalinin xeyrinə görülən tutulan hər hansı digər mühafizə tədbiri hərbi əsirlərə də şamil edilməlidir.

Əsirlikdə saxlayan Dövlətlər hərbi əsir düşərgələrinin coğrafi mövqeyi haqqında bütün zəruri məlumatları Himayəçi Dövlətlərin vasitəsilə müvafiq Dövlətlərə verməlidirlər.

Hərbi mülahizələr yol verdikdə, gündüzlər hərbi əsir düşərgələri ilə elə işarələnməlidir ki, havadan aydın görünə bilsin. Müvafiq Dövlətlər işarələmənin başqa bir üsulu barəsində də razılaşa bilərlər. Yalnız hərbi əsir düşərgələri belə işarələnilir.

MADDƏ 24

Daimi tranzit düşərgələri

Daimi xarakter daşıyan tranzit və ya çeşidləmə düşərgələri bu Bölmədə göstərilmiş şərtlərə oxşar olan şəraitlə təmin edilməli, oradakı əsirlərlə isə digər düşərgələrdə olduğu kimi rəftar edilməlidir.

II FƏSİL HƏRBİ ƏSİRLƏRİN YAŞAYIŞ YERLƏRİ, QİDALANMASI VƏ GEYİMİ

MADDƏ 25

Yaşayış yerləri

Hərbi əsirlərin düşərgələrdə yerləşdirildiyi şərait əsirlikdə saxlayan Dövlətin həmin ərazidə yerləşdirilmiş silahlı qüvvələrinin malik olduqları şəraitdən az əlverişli olmamalıdır. Bu şərait hərbi əsirlərin vərdiş və adətlərini nəzərə almalı və heç bir halda onların sağlamlığı üçün zərərli olmamalıdır.

Yuxarıdakı müddəalar o cümlədən hərbi əsirlərin yatdıqları yerlərə, onların ümumi sahəsinə və minimum kub həcminə, avadanlığına və adyallar da daxil olmaqla, yataq ləvazimatına da aid edilir.

Hərbi əsirlərin fərdi və kollektiv istifadəsi üçün nəzərdə tutulmuş yerlər nəmdən tam qorunmalı, yetərinə qızdırılmalı və işıqlandırılmalı, xüsusən qaranlıq düşən vaxtdan işıqların söndürülməsində olan müddətdə lazımınca işıqlandırılmalıdır. Yanğın təhlükəsinə qarşı bütün ehtiyat tədbirləri görülməlidir.

Kişilərlə yanaşı qadın hərbi əsirlərin də yerləşdirildiyi düşərgələrdə onlar üçün ayrıca yataq otaqları təmin olunmalıdır.

MADDƏ 26

Qida

Hərbi əsirlər üçün gündəlik qida rasionu kəmiyyət, keyfiyyət və çeşid baxımından elə təşkil olunmalıdır ki, o, hərbi əsirlərin səhhətini yaxşı vəziyyətdə saxlaya bilsin və qida azlığı üzündən çəki itirilməsinə yol verməsin. Hərbi əsirlərin adət etdiyi qida rejimi də nəzərə alınmalıdır.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirləri onların yerinə yetirdikləri iş üçün zəruri olan əlavə qida ilə təmin etməlidir.

Hərbi əsirlər kifayət qədər içməli su ilə təmin edilməlidirlər. Tütün çəkilməsinə icazə verilməlidir.

Hərbi əsirlər özlərinə yemək hazırlanmasına maksimum cəlb olunmalıdırlar; bu məqsədlə onlar mətbəxdə işə cəlb oluna bilərlər. Bundan başqa, hərbi əsirlərin ixtiyarında olan əlavə məhsullardan özlərinə xörək hazırlamasına imkan verilir.

Qida qəbulu üçün müvafiq yerlər ayrılır.

Qidalanma ilə bağlı kollektiv intizam tənbehi tədbirləri qadağan edilir.

MADDƏ 27

Geyim

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərə onların saxlandığı ərazinin iqlim şəraiti nəzərə alınmaqla, alt paltar və ayaqqabı verməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlətin ələ keçirdiyi düşmən silahlı qüvvələrinin formalı geyimi iqlim şəraitinə uyğun olduqda hərbi əsirləri geyindirmək üçün ondan istifadə edilir.

Bu əşyaların müntəzəm dəyişdirilməsi və təmiri əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən təmin edilir. Bundan başqa, işləyən hərbi əsirlərə onların işinin xarakterinə uyğun geyim verilməlidir.

MADDƏ 28

Dükanlar

Bütün düşərgələrdə hərbi əsirlərin yerli ticarət qiymətlərindən yüksək olmayan qiymətə satılan ərzaq məhsulları, gündəlik tələbat malları, sabun və tütün ala bilməsi üçün dükanlar təşkil edilməlidir.

Dükanlardan götürülən gəlirdən əsirlərin xeyrinə istifadə edilməlidir; bu məqsədlə xüsusi fond yaradılmalıdır. Əsirlərin nümayəndəsinin bu dükanların və fondun idarə olunmasında iştirak etmək hüququ vardır.

Hər hansı düşərgə bağlandıqda, xüsusi fondun kredit balansı bu fondun yaradılmasına kömək etmiş hərbi əsirlərlə eyni ölkənin vətəndaşları olan hərbi əsirlərin xeyrinə istifadə edilmək üçün hər hansı beynəlxalq humanitar təşkilatına

verilməlidir. Hamilıqla vətənə qaytarılma halında bu mənfeət, əgər müvafiq Dövlətlər arasında bunun əksinə olan saziş yoxdursa, əsirlikdə saxlayan Dövlətdə qalır.

III FƏSİL GİGIYENA VƏ TİBBİ YARDIM

MADDƏ 29

Gigiyena

Əsirlikdə saxlayan Dövlət düşərgələrdə təmizliyin və sağlamlığın qorunması və epidemiyaların qarşısının alınması üçün zəruri olan bütün sanitariya tədbirlərini görməyə borcludur.

Hərbi əsirlərin gecə-gündüz istifadəsində gigiyena qaydalarına uyğun olan və daim təmiz saxlanılan sanitariya qurğuları olmalıdır. Qadın hərbi əsirlər saxlanılan bütün düşərgələrdə onlar üçün ayrıca sanitariya qurğuları təmin olunmalıdır.

Həmçinin, düşərgədə qurulan hamamlardan və duşlardan başqa, hərbi əsirlər şəxsi tualet və paltarlarını yumaq üçün kifayət qədər su və sabun ilə təmin olunmalıdırlar; bu məqsədlə onlara zəruri avadanlıq, imkan və vaxt verilməlidir.

MADDƏ 30

Tibbi yardım

Hər bir düşərgədə hərbi əsirlərə lazım ola biləcək tibbi yardım göstərən və lazımı qida rejimini təmin edən lazaret olmalıdır. Zərurət olduqda yoluxucu və ruhi xəstələr üçün izolyatorlar təşkil olunmalıdır.

Ağır xəstəlikdən əziyyət çəkən və ya sağlamlıq vəziyyəti xüsusi müalicə, cərrahiyyə əməliyyatı və ya xəstəxanaya yerləşdirmə tələb edən hərbi əsirlər, hətta yaxın gələcəkdə vətənə qaytarılacaqları gözlənilsə belə, onların müalicəsini təmin edə bilən hər hansı hərbi və ya mülki tibb müəssisəsinə

qəbul edilməlidirlər. Əlillərə, xüsusən korlara qulluq edilməsi və vətənə qaytarılma ərəfəsində onların reabilitasiyası üçün xüsusi şərait yaradılmalıdır.

Hərbi əsirlər tibbi yardımı başlıca olaraq özlərinin mənsub olduğu Dövlətin tibbi heyətindən və əgər mümkünsə, öz ölkəsinin vətəndaşları olan tibbi heyətdən almalıdırlar.

Hərbi əsirlərin müayinə üçün tibbi heyət üzvlərinin yanına gəlməsinə maneçilik törədilə bilməz. Əsirlikdə saxlayan hakimiyyət orqanları müalicə almış hər bir əsirə, əgər belə xahiş varsa, onun xəstəliyinin və ya yarasının xarakterini, alınmış müalicənin müddətini və nədən ibarət olduğunu göstərən rəsmi arayış verməlidir. Arayışın dublikatı Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Agentliyə göndərilməlidir.

Hərbi əsirlərin müalicəsi xərcləri, o cümlədən onların sağlamlığının yaxşı vəziyyətdə saxlanması üçün zəruri olan aparatların, xüsusən diş və ya digər protezlərin və eynəklərin əldə edilməsi xərcləri əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən ödənilir.

MADDƏ 31

Tibbi müayinələr

Hərbi əsirlər azı ayda bir dəfə tibbi müayinədən keçirilməlidirlər. Tibbi müayinə zamanı hər bir əsirin çəkisi yoxlanılmalı və qeyd edilməlidir. Bu müayinələrin məqsədi xüsusən hərbi əsirlərin səhhətinin ümumi vəziyyətini, qidalanmasını və təmizliyini yoxlamaq, habelə yoluxucu xəstəlikləri, əsasən vərəm, malyariya və zöhrəvi xəstəlikləri aşkar etməkdir. Bu məqsədlə, mövcud olan ən səmərəli metodlar, məsələn, vərəmi ilkin mərhələdə aşkar etmək üçün vaxtaşırı kütləvi mikrorentgen şəkillər çəkilməsindən istifadə edilməlidir.

MADDƏ 32

Tibbi vəzifələri icra edən əsirlər

Əsirlikdə saxlayan Dövlət özlərinin silahlı qüvvələrinin tibb xidmətinə mənsub olmasalar da, müalicə həkimi, cərrah,

stomatoloq, sanitar olan hərbi əsirlərdən öz tibbi vəzifələrini onlarla eyni Dövlətə mənsub olan hərbi əsirlərin mənafeyi üçün yerinə yetirməyi tələb edə bilər. Bu halda onlar yenə də hərbi əsir sayılırlar, lakin onlarla əsirlikdə saxlayan Dövlətin tutub saxladığı tibbi heyət kimi rəftar edilir. Onlar 49-cu maddədə nəzərdə tutulan hər hansı digər işdən azad olunurlar.

IV FƏSİL

HƏRBİ ƏSİRLƏRƏ YARDIM GÖSTƏRMƏK ÜÇÜN TUTULMUŞ TİBBİ HEYƏT VƏ RUHANİLƏR

MADDƏ 33

Saxlanılan heyətin hüquqları və güzəştləri

Əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən hərbi əsirlərə kömək üçün tutulub saxlanılan tibbi heyət və ruhanilər hərbi əsir sayılmamalıdırlar. Lakin onlar, ən azı bu Konvensiyanın güzəştlərindən və himayəsindən istifadə edirlər və onların hərbi əsirlərə tibbi və dini yardım göstərmələri üçün bütün zəruri şərait yaradılmalıdır.

Onlar əsirlikdə saxlayan Dövlətin hərbi qanun və qaydaları çərçivəsində və onun səlahiyyətli orqanlarının nəzarəti altında, öz peşə etikasına uyğun olaraq, əsasən özlərinin mənsub olduqları silahlı qüvvələrdən olan hərbi əsirlərin xeyrinə tibbi və dini vəzifələrini yerinə yetirməkdə davam edirlər. Bundan əlavə, tibbi və dini vəzifələrini yerinə yetirərkən onlar aşağıdakı güzəştlərdən istifadə edirlər:

(a) Onlara düşərgədən kənardakı əmək dəstələrində və ya xəstəxanalarda olan hərbi əsirlərə vaxtaşırı baş çəkməyə icazə verilməlidir. Bu məqsədlə əsirlikdə saxlayan Dövlət onların sərəncamına zəruri nəqliyyat vasitələri verməlidir.

(b) Hər bir düşərgədə daha yüksək rütbəli və təcrübəli hərbi həkim burada saxlanılan tibbi heyətin peşə fəaliyyəti ilə bağlı bütün məsələlərə görə düşərgənin hərbi rəhbərliyi qarşısında məsuliyyət daşıyır. Bu məqsədlə, döyüş əməliyyatları başlanan kimi münaqişənin tərəfləri Quruda

döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 26-cı maddəsində göstərilən cəmiyyətlərin üzvləri də daxil olmaqla, öz tibbi heyət üzvlərinin rütbələrinin uyğunluğuna dair müəyyən razılığa gəlirlər. Öz peşə vəzifələrinə aid bütün məsələlərdə bu həkim və habelə ruhanilər düşərgənin hərbi və tibbi rəhbərliyinə birbaşa müraciət etmək hüququna malikdirlər. Düşərgənin rəhbərliyi onlara bu məsələlərə dair yazışma aparılmasına lazımi şərait yaratmalıdır.

(c) Düşərgədə saxlanılan heyət bütün daxili nizam-intizam qaydalarına tabe olsa da, öz tibbi və ya dini vəzifələri ilə bağlı olmayan işlərə məcbur edilə bilməz.

Döyüş əməliyyatları zamanı münaqişənin tərəfləri, imkan olduqda, saxlanılan heyətin əvəz edilməsi barədə razılığa gəlməli və bu əvəzetmənin prosedurunu hazırlamalıdırlar.

Yuxarıdakı müddəalardan heç biri əsirlikdə saxlayan Dövləti hərbi əsirlərin tibbi və dini ehtiyaclarını ödəmək öhdəliyindən azad edə bilməz.

V FƏSİL DİNİ, ƏQLİ VƏ FİZİKİ FƏALİYYƏT

MADDƏ 34

Dini vəzifələr

Hərbi hakimiyyət orqanlarının müəyyən etdikləri intizam qaydalarına riayət etmək şərtilə, hərbi əsirlər dini ayinlərini icra etməkdə, o cümlədən ibadətgahlara gedib-gəlməkdə sərbəstdirlər.

Dini xidmətlərin həyata keçirilməsi üçün müvafiq yerlər təşkil edilməlidir.

MADDƏ 35

Tutulub saxlanılan ruhanilər

Düşmənin Dövlətin əlinə keçmiş və hərbi əsirlərə kömək

məqsədilə qalmış və ya tutulub saxlanılan ruhanilərə öz dini vicdanına uyğun olaraq, eyni dindən olan hərbi əsirlər arasında öz vəzifələrini icra etməyə və onlara dini yardım göstərməyə icazə verilir. Onlar eyni qüvvələrə mənsub olan, eyni dildə danışan və ya eyni dinə sitayiş edən hərbi əsirlərin olduqları müxtəlif düşərgələr və əmək dəstələri arasında bölüşdürülməlidirlər. Düşərgədən kənardakı hərbi əsirlərə baş çəkmək üçün onlara zəruri imkanlar, o cümlədən 33-cü maddədə nəzərdə tutulan nəqliyyat vasitələri verilməlidir. Onlar öz dini vəzifələrinə aid məsələlərlə əlaqədar, saxlandıqları ölkənin dini orqanları ilə və beynəlxalq dini təşkilatlarla senzuradan keçirilmək şərtilə yazışmalar aparmaqda sərbəstdirlər. Onlar bu məqsədlə 71-ci maddədə müəyyən edilmiş normadan əlavə məktublar və vərəqələr göndərə bilərlər.

MADDƏ 36

Din xadimləri olan əsirlər

Öz silahlı qüvvələrinin ruhani heyətinə daxil olmayan, lakin din xadimləri olan hərbi əsirlərə dini mənsubiyyətlərindən asılı olmayaraq öz dini icmalarının üzvləri arasında dini vəzifələrini sərbəst icra etməyə icazə verilir. Bu məqsədlə onlarla əsirlikdə saxlayan Dövlətin tutub saxladığı ruhanilər kimi rəftar edilməlidir. Onlar hər hansı başqa iş görməyə məcbur edilə bilməzlər.

MADDƏ 37

Öz din xadimləri olmayan əsirlər

Hərbi əsirlər tutulub saxlanılmış ruhaninin və ya din xadimi olan hərbi əsirin köməyini almadıqda, onların xahişi ilə bu vəzifələrin icrası üçün həmin əsirlərin dinindən və ya oxşar dindən olan ruhani, o olmadıqda isə dini nöqtəyi-nəzərdən mümkündürsə, bu işlərə bələd olan dünyəvi şəxs təyin olunmalıdır. Bu cür təyinat əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən bəyənilmək şərtilə, müvafiq əsirlərin icmasının razılığı ilə və zərurət olduqda isə eyni əqidədən olan yerli dini

orqanların razılığı ilə həyata keçirilməlidir. Bu yolla təyin edilmiş şəxs intizamı və hərbi təhlükəsizliyi təmin etmək üçün əsirlikdə saxlayan Dövlətin müəyyənləşdirdiyi bütün qaydalara riayət etməlidir.

MADDƏ 38

Əyləncə, təhsil, idman və oyunlar

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hər bir əsirin fərdi həvəsini nəzərə almaqla, əsirlər arasında əqli fəaliyyətə, təhsilə, əyləncələrə, idmana və oyunlara olan marağı həvəsləndirməli və bunların həyata keçirilməsi üçün əsirləri lazımi yer və avadanlıqla təchiz etmək vasitəsilə zəruri tədbirlər görməlidir.

Hərbi əsirlərə fiziki hərəkətlərlə, o cümlədən idman və oyunlarla məşğul olmaq və açıq havada olmaq üçün imkan yaradılmalıdır. Bütün düşərgələrdə bu məqsədlər üçün kifayət qədər boş sahələr ayrılmalıdır.

VI FƏSİL İNTİZAM

MADDƏ 39

Müdiriyyət. Rəsmi təzim

Hər bir hərbi əsir düşərgəsi əsirlikdə saxlayan Dövlətin nizami silahlı qüvvələrinə mənsub olan məsul zabitin birbaşa təbəçiliyi altında olmalıdır. Həmin zabitdə bu Konvensiyanın surəti olmalıdır; o, təmin etməlidir ki, Konvensiyanın müddəaları düşərgənin bütün heyətinə və nəzarətçilərinə məlum olsun və öz Hökumətinin nəzarəti altında Konvensiyanın tətbiqinə görə məsuliyyət daşıyır.

Zabitlər istisna olmaqla, hərbi əsirlər əsirlikdə saxlayan Dövlətin bütün zabitlərinə öz silahlı qüvvələrinin nizamnamələrində nəzərdə tutulan rəsmi təzim etməyə və digər zahiri hörmət əlamətləri göstərməyə borcludurlar.

Zabit hərbi əsirlər əsirlikdə saxlayan Dövlətin yalnız rütbəcə yüksək olan zabitlərinə rəsmi təzim etməyə

borcludurlar; lakin onlar düşərgənin rəisinə rütbəsindən asılı olmayaraq rəsmi təzim etməlidirlər.

MADDƏ 40

Nişanlar

Rütbə və dövlət mənsubiyyəti nişanlarından, habelə fərqlənmə nişanlarından istifadə etməyə icazə verilir.

MADDƏ 41

Konvensiyanın, hərbi əsirlərlə bağlı qaydaların və əmrlərin elan olunması

Hər bir düşərgədə bu Konvensiyanın və ona əlavələrin mətnləri, 6-cı maddədə nəzərdə tutulan bütün xüsusi sazişlərin məzmunu əsirlərin öz dilində onların hamısının oxuya biləcəyi yerlərdə asılmalıdır. Asılmış mətnləri oxumaq imkanı olmayan əsirlərin xahişi ilə onlara hamın mətnlərin surəti verilməlidir.

Hərbi əsirlərin davranışı ilə bağlı olan hər cür qaydalar, əmrlər, elanlar və bildirişlər onların başa düşdüyü dildə onlara çatdırılmalıdır. Belə qaydalar, əmrlər və bildirişlər yuxarıda göstərilmiş qaydada asılmalı və surətləri əsirlərin nümayəndəsinə verilməlidir. Hərbi əsirlərə fərdi qaydada ünvanlanan əmr və göstərişlər də onların başa düşdüyü dildə verilməlidir.

MADDƏ 42

Silah işlədilməsi

Hərbi əsirlərə qarşı, xüsusən əsirlikdən qaçanlara və ya qaçmağa cəhd göstərənlərə qarşı silah işlədilməsi fəvqəladə tədbirdir və bundan əvvəl həmişə şəraitə uyğun xəbərdarlıq edilməlidir.

VII FƏSİL HƏRBI ƏSİRLƏRİN RÜTBƏSİ

MADDƏ 43

Rütbələr barəsində məlumat verilməsi

Döyüş əməliyyatları başlanan kimi münaqişənin tərəfləri eyni rütbəli əsirlərlə bərabər rəftar edilməsini təmin etmək üçün bu Konvensiyanın 4-cü maddəsində nəzərdə tutulan bütün şəxslərin vəzifələri və rütbələri haqqında bir-birinə məlumat verməlidirlər. Vəzifələr və rütbələr sonralar müəyyən edildikdə, bu barədə də eyni cür məlumat göndərməlidir.

Hərbi əsirlərə öz Dövlətləri tərəfindən verilən hər bir rütbə artımı bu barədə lazımı qaydada məlumat verildikdə, əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən tanınmalıdır.

MADDƏ 44

Zabitlərlə rəftar

Zabitlərlə və onlara bərabər tutulan əsirlərlə onların rütbəsinə və yaşına uyğun hörmətlə rəftar edilməlidir.

Zabit düşərgələrində xidməti təmin etmək üçün zabitlərin və onlara bərabər tutulanların rütbələri nəzərə alınmaqla, eyni silahlı qüvvələrdən olan, imkan daxilində, eyni dildə danışan kifayət sayda əsgər hərbi əsirlər ayrılır. Belə əsgərlər heç bir başqa işə göndərilə bilməzlər.

Yeməyin təşkilinin zabitlərin öz sərəncamında olması hər vasitə ilə həvəsləndirilir.

MADDƏ 45

Digər əsirlərlə rəftar

Zabit olmayan hərbi əsirlərlə və onlara bərabər tutulan əsirlərlə onların rütbəsinə və yaşına uyğun hörmətlə rəftar edilməlidir.

Yeməyin təşkilinin hərbi əsirlərin öz sərəncamında olması hər vasitə ilə həvəsləndirilir.

VIII FƏSİL
DÜŞƏRGƏYƏ GƏTİRİLDİKDƏN SONRA HƏRBI
ƏSİRLƏRİN YERDƏYİŞMƏSİ

MADDƏ 46

Şərtlər

Hərbi əsirlərin yerdəyişməsi məsələsini həll edərkən, əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərin maraqlarını nəzərə almalı, xüsusən onların vətənə qaytarılmasında çətinliklərin artmamasına çalışmalıdır.

Hərbi əsirlərin yerdəyişməsi insanpərvərliklə və əsirlikdə saxlayan Dövlətin öz silahlı qüvvələrinin yerdəyişməsi üçün yaratdığı şəraitdən az əlverişli olmayan şəraitdə həyata keçirilməlidir. Hərbi əsirlərin adət etdikləri iqlim şəraiti həmişə nəzərə alınmalı və yerdəyişmə şəraiti heç bir halda onların sağlamlığına zərər vurmamalıdır.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət yerdəyişmə zamanı hərbi əsirlərin sağlamlığını yaxşı vəziyyətdə saxlamaq üçün onları kifayət qədər ərzaq və içməli su, eyni zamanda zəruri geyim, sığınacaq və tibbi yardımla təmin etməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət, xüsusən yerdəyişmə dəniz və ya hava yolu ilə həyata keçirilərkən, əsirlərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün zəruri ehtiyat tədbirləri görməli və yola düşməzdən qabaq yeri dəyişdirilən əsirlərin tam siyahısını tutmalıdır.

MADDƏ 47

Yerdəyişməni istisna edən hallar

Əgər yaralı və xəstə hərbi əsirlərin təhlükəsizliyi bunu imperativ qaydada tələb etmirsə, onda bu əsirlər, nə qədər ki yerdəyişmə onların sağlması üçün təhlükə törədir, bir yerdən başqa yerə köçürülə bilməzlər.

Döyüş zonası düşərgəyə yaxınlaşarkən hərbi əsirlərin yerdəyişməsi, bunun üçün kifayət qədər təhlükəsizlik tədbirləri olmasa və ya əgər onlar düşərgədə qalarkən yerdəyişməyə nisbətən daha böyük təhlükə ilə qarşılaşmayacaqlarsa, həyata keçirilə bilməz.

MADDƏ 48

Yerdəyişmə qaydası

Yerdəyişmə halında hərbi əsirlərə onların yola düşməsi və yeni poçt ünvanları barəsində rəsmi məlumat verilməlidir. Bu məlumat qabaqcadan verilməlidir ki, onlar şeylərini yığıdırmağa və bu barədə yaxın qohumlarına xəbər verməyə macal tapsınlar.

Onlara özləri ilə şəxsi əşyalarını və onlara göndərilmiş məktubları və bağlamaları götürməyə icazə verilməlidir. Əgər yerdəyişmə şərtləri tələb edirsə, əşyaların çəkisi hərbi əsirin özü ilə ağılabatan dərəcədə apara biləcəyi həddədək məhdudlaşdırıla bilər, lakin icazə verilmiş çəki heç bir halda adambaşına iyirmi beş kiloqramdan artıq ola bilməz.

Əvvəlki düşərgəyə ünvanlanmış məktub və bağlamalar təxirə salınmadan onlara göndərilməlidir. Düşərgənin rəisi əsirlərin nümayəndəsi ilə razılıq əsasında əsirlərin ümumi əmlakının və bu maddənin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş məhdudluluq görə onların özləri ilə apara bilmədiyi yüklərin daşınmasını təmin etmək üçün zəruri tədbirlər görməlidir.

Yerdəyişmə xərcləri əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən ödənilir.

III BÖLMƏ HƏRBİ ƏSİRLƏRİN ƏMƏYİ

MADDƏ 49

Ümumi qeydlər

Əsirlikdə saxlayan Dövlət yaşını, cinsini, rütbəsini və fiziki imkanlarını nəzərə almaqla, əmək qabiliyyətli hərbi əsirlərin əməyindən xüsusən onları yaxşı fiziki və mənəvi vəziyyətdə saxlamaq üçün istifadə edə bilər.

Kiçik zabit heyətindən olan hərbi əsirlərdən yalnız nəzarət işinin həyata keçirilməsi tələb edilə bilər. Bu işi görməyə cəlb olunmayan serjant heyəti digər münasib işin verilməsini xahiş edə bilər və onlara imkan daxilində bu cür iş

tapılmalıdır.

Əgər zabitlər və ya onlara bərabər tutulan şəxslər onlara münasib iş verilməsini xahiş edərlərsə, imkan daxilində onlara bu cür iş verilməlidir, lakin heç bir halda onlar işləməyə məcbur edilə bilməzlər.

MADDƏ 50

Məcburi iş

Hərbi əsirlər öz düşərgələrinin idarə olunması, təchiz edilməsi və lazımı qaydada saxlanması işlərindən başqa məcburi olaraq yalnız aşağıdakı kateqoriyalara aid işlərə cəlb oluna bilərlər:

- a) kənd təsərrüfatı;
- b) metallurgiya, maşınqayırma və kimya sənayesi istisna olmaqla, sənayenin hasilat və ya emal sahələri; hərbi xarakter və ya məqsəd daşımayan ictimai işlər və inşaat işləri;
- c) hərbi xarakter və ya məqsəd daşımayan nəqliyyat və yükləmə-boşaltma işləri;
- d) ticarət, incəsənət və sənətkarlıq;
- e) ev işləri;
- f) hərbi xarakter və ya məqsəd daşımayan ictimai-kommunal xidmətlər.

Yuxarıdakı müddəalar pozulduqda, hərbi əsirlərə 78-ci maddəyə uyğun olaraq şikayət etmək hüququndan istifadə etməyə icazə verilir.

MADDƏ 51

İş şəraiti

Hərbi əsirlər münasib iş şəraiti, xüsusilə yer, ərzaq, geyim və avadanlıq ilə təmin olunmalıdırlar; bu şərait əsirlikdə saxlayan Dövlətin uyğun işdə çalışan vətəndaşlarının şəraitindən pis olmamalıdır; iqlim şəraiti də nəzərə alınmalıdır.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərin əməyindən istifadə edərkən onların iş yerlərində əməyin mühafizəsinə dair milli qanunvericiliyin, xüsusən işçilərin təhlükəsizliyi qaydalarının dürust tətbiq olunmasını təmin etməlidir.

Hərbi əsirlər hazırlıq keçməli, yerinə yetirməli olduqları işə uyğun gələn və əsirlikdə saxlayan Dövlətin öz vətəndaşları üçün təmin edilən mühafizə vasitələrinə malik olmalıdırlar. 52-ci maddə nəzərə alınmaqla, əsirlər mülki işçilərin məruz qaldığı adi riskli işlərə cəlb oluna bilərlər.

Heç bir halda intizam tədbirlərinin tətbiqi ilə əmək şəraitini ağırlaşdırmağa icazə verilmir.

MADDƏ 52

Təhlükəli və ya alçaldıcı işlər

Heç bir hərbi əsir özünün könüllü razılığı olmadan qeyri-sağlam və ya təhlükəli işlərdə istifadə oluna bilməz.

Heç bir hərbi əsir əsirlikdə saxlayan Dövlətin öz silahlı qüvvələrinin üzvləri üçün alçaldıcı görünən işlərə cəlb edilə bilməz.

Minaların və ya buna oxşar digər qurğuların çıxarılması təhlükəli iş sayılır.

MADDƏ 53

İş vaxtı

Hərbi əsirlərin işə getmək və qayıtmaq vaxtı da daxil olmaqla, gündəlik iş müddəti çox uzun olmamalı və heç bir halda əsirlikdə saxlayan Dövlətin öz vətəndaşlarından olan və eyni işdə çalışan mülki işçilər üçün müəyyənləşdirilmiş iş müddətindən artıq olmamalıdır.

Hərbi əsirlərə iş gününün ortasında bir saatdan az olmayaraq istirahət vaxtı verilməlidir. Əgər əsirlikdə saxlayan Dövlətin müvafiq işçilərinin istirahət vaxtı daha uzunmüddətlidirsə, bu istirahət vaxtı həmin müddətə uyğun olmalıdır. Onlara habelə, əsasən bazar günü və ya mənsub olduqları ölkədə qəbul edilmiş istirahət günü iyirmi dörd saatlıq fasiləsiz istirahət verilməlidir. Bundan əlavə, bir il işləmiş hər bir hərbi əsirə əmək haqqı ödənilməklə, səkkiz günlük fasiləsiz istirahət verilməlidir.

İşəməz metodlar tətbiq edilərkən iş vaxtı həddindən artıq uzadıla bilməz.

MADDƏ 54

Əmək haqqı. İşdə bədbəxt hadisələr və xəstəliklər

Hərbi əsirlərə ödənilən əmək haqqı bu Konvensiyanın 62-ci maddəsinə uyğun olaraq müəyyən edilir.

İşdə bədbəxt hadisələrdən zərər çəkmiş və ya iş vaxtı, yaxud işlə əlaqədar xəstələnmiş hərbi əsirlərə onların vəziyyətinin tələb etdiyi bütün tibbi yardım göstərməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərə mənsub olduqları Dövlət qarşısında iddialarını əsaslandırmaq imkanı verəcək tibbi arayış verməli və onun dublikatını 123-cü maddədə nəzərdə tutulan Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Agentliyə göndərməlidir.

MADDƏ 55

Tibbi nəzarət

Hərbi əsirlərin işə yararlı olması azı ayda bir dəfə vaxtaşırı tibbi müayinə yolu ilə yoxlanılmalıdır. Müayinə zamanı, hərbi əsirlərin gördükləri işin xarakteri xüsusi nəzərə alınmalıdır.

Əgər hər hansı əsir işləmək iqtidarında olmadığını hesab edirsə, öz düşərgəsinin həkimləri vasitəsilə ona müayinədən keçmək imkanı verilməlidir. Həkimlər, onların fikrincə, işləmək iqtidarında olmayan əsirlərin işdən azad edilməsini tövsiyə edə bilərlər.

MADDƏ 56

Əmək dəstələri

Əmək dəstələrinin təşkili və idarə olunması hərbi əsir düşərgələrindəki uyğun olmalıdır.

Hər bir əmək dəstəsi hərbi əsir düşərgəsinin nəzarətində və inzibati tabeliyində olmalıdır. Hərbi hakimiyyət orqanları və bu düşərgənin rəisi öz Hökumətinin nəzarəti altında əmək dəstələrində bu Konvensiyanın müddəalarına riayət edilməsinə görə məsuliyyət daşıyırlar.

Düşərgənin rəisi onun düşərgəsinə tabe olan əmək dəstələri haqqında ardıcıl qeydlər aparmalı və onları Himayəçi

Dövlətin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya hərbi əsirlərə yardım edən digər təşkilatların düşərgəyə gələ bilən nümayəndələrinə təqdim etməlidir.

MADDƏ 57

Xüsusi şəxslər üçün işləyən əsirlər

Xüsusi əsirlər üçün işləyən hərbi əsirlərlə rəftar, belə şəxslər himayəsinin təmin olunmasına görə məsuliyyəti öz öhdələrinə götürsələr belə, bu Konvensiya ilə müəyyən edildiyindən aşağı ola bilməz. Əsirlikdə saxlayan Dövlət, hərbi hakimiyyət orqanları və hərbi əsirlərin mənsub olduğu düşərgənin rəisi hərbi əsirlərin saxlanılmasına, müalicəsinə, onlarla rəftara və əmək haqlarının ödənilməsinə görə tam məsuliyyət daşıyırlar.

Həmin hərbi əsirlər mənsub olduqları düşərgələrdəki hərbi əsirlərin nümayəndələri ilə əlaqədə qalmaq hüququna malikdirlər.

IV BÖLMƏ HƏRBİ ƏSİRLƏRİN MALİYYƏ VƏSAİTİ

MADDƏ 58

Nağd pul

Döyüş əməliyyatları başlanandan Himayəçi Dövlətlə bu barədə saziş bağlananadək əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərin üstündə ola bilən nağd pulun və ya digər oxşar formada olan pulun maksimum məbləğini müəyyən edə bilər. Hərbi əsirlərin qanuni mülkiyyətində olub onlardan alınmış və ya tutulmuş artıq pul onların qoyduqları hər cür digər pul əmanətləri ilə birlikdə əsirlərin şəxsi hesabına köçürülməlidir və özlərinin razılığı olmadan hər hansı başqa valyutaya dəyişdirilə bilməz.

Hərbi əsirlərə düşərgədən kənarında nağd pulla mal almağa və ya xidmətlərdən istifadə etməyə icazə verildikdə, ödənişləri hərbi əsirlər özləri və ya düşərgənin müdiriyyəti

həyata keçirir və müdiriyyət ödənilmiş məbləğləri müvafiq hərbi əsirlərin hesablarının debetinə aid edir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət bununla bağlı zəruri qaydaları müəyyən edir.

MADDƏ 59

Əsirlərdən götürülmüş nağd pullar

18-ci maddəyə uyğun olaraq, əsir tutulduqları vaxt hərbi əsirlərdən götürülmüş və əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasında olan nağd pul bu Bölmənin 64-cü maddəsinə uyğun olaraq, onların hər birinin ayrıca şəxsi hesablarına qoyulmalıdır.

Elə həmin vaxt hərbi əsirlərdən götürülmüş və əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasına dəyişdirilmiş pul məbləğləri də əsirlərin şəxsi hesabına qoyulmalıdır.

MADDƏ 60

Avans ödənişləri

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hər ay bütün hərbi əsirlərə aşağıdakı həmin Dövlətin valyutasına çevrilməsi yolu ilə müəyyənləşdirilən avans ödəməlidir:

I kateqoriya: Serjantdan aşağı rütbəli əsirlərə: səkkiz İsveçrə frankı.

II kateqoriya: Serjantlara və digər kiçik zabidlərə və ya rütbəcə onlara bərabər tutulan əsirlərə: on iki İsveçrə frankı.

III kateqoriya: Mayordan aşağı rütbəli zabidlərə və rütbəcə onlara bərabər tutulan əsirlərə: əlli İsveçrə frankı.

IV kateqoriya: Mayorlara, polkovnik-leytenantlara, polkovniklərə və ya rütbəcə onlara bərabər tutulan əsirlərə: altınış İsveçrə frankı.

V kateqoriya: Generallara və ya rütbəcə onlara bərabər tutulan əsirlərə: yetmiş beş İsveçrə frankı.

Lakin münaqişənin müvafiq tərəfləri xüsusi sazişlər yolu ilə yuxarıdakı kateqoriyalardan olan əsirlərə ödənilməli pul məbləğlərinin avansının miqdarını dəyişə bilərlər.

Bununla yanaşı, əgər bu maddənin birinci hissəsində göstərilmiş məbləğlər əsirlikdə saxlayan Dövlətin öz silahlı

qüvvələrində ödənilən məbləğlərdən çox yuxarı olarsa və ya hər hansı səbəbə görə əsirlikdə saxlayan Dövlət üçün ciddi çətinliklər törədərsə, əsirlikdə saxlayan Dövlət əsirlərin mənsub olduqları Dövlətlə yuxarıda göstərilmiş məbləğlərin dəyişdirilməsi üzrə xüsusi saziş bağlananadək:

(a) bu maddənin birinci hissəsində göstərilmiş pulları əsirlərin hesablarına köçürməkdə davam edir;

(b) hərbi əsirlərin şəxsi istifadəsi üçün onlara bu avans ödənişlərindən verilən məbləği müvəqqəti olaraq ağılabatan miqdaradək məhdudlaşdıra bilər. Lakin I kateqoriyadan olan şəxslərə ödənilən məbləğ əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin müvafiq üzvlərinə verilən məbləğdən az olmamalıdır.

Bu cür məhdudlaşdırmanın səbəbləri təxirə salınmadan Himayəçi Dövlətə çatdırılmalıdır.

MADDƏ 61

Əlavə ödəniş

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərə onların mənsub olduqları Dövlətdən göndərilən pul məbləğlərini əlavə ödəniş kimi bu şərtlə qəbul edir ki, həmin məbləğlər eyni kateqoriyadan olan hərbi əsirlər arasında bərabər bölüşdürülsün və həmin Dövlətə mənsub olan bütün hərbi əsirlərə ödənilsin və mümkün qədər qısa müddətdə 64-cü maddənin müddəalarına uyğun olaraq onların ayrıca şəxsi hesablarına qoyulsun. Bu cür əlavə ödəniş əsirlikdə saxlayan Dövləti bu Konvensiyadan irəli gələn hər hansı digər öhdəlikdən azad etmir.

MADDƏ 62

Əmək haqqı

Hərbi əsirlər onları saxlayan hakimiyyət orqanları tərəfindən bilavasitə ədalətli əmək haqqı alırlar. Əmək haqqının miqdarı həmin hakimiyyət orqanları tərəfindən müəyyən edilir, lakin o, heç bir halda tam iş günü üçün bir işveçrə frankının dördü birindən az olmamalıdır. Əsirlikdə

saxlayan Dövlət hərbi əsirlərə, habelə Himayəçi Dövlətin vasitəsilə bu əsirlərin mənsub olduqları Dövlətə müəyyən etdiyi gündəlik əmək haqqı dərəcəsi barədə məlumat verməlidir.

Əsirləri saxlayan hakimiyyət orqanları düşərgələrin düşərgələrinin idarə olunması, təchiz edilməsi və lazımı qaydada saxlanması ilə bağlı vəzifələr və ya sənətlərlə daimi məşğul olan hərbi əsirlərə, habelə öz yoldaşlarının tibbi və ya dini ehtiyaclarının ödənilməsinə cəlb edilən hərbi əsirlərə də əmək haqqı ödəməlidir.

Əsirlərin nümayəndəsinin, əgər varsa, onun məsləhətçilərinin və köməkçilərinin əmək haqları dükanların gəlirləri hesabına saxlanılan fondan ödənilir. Bu əmək haqqının məbləği əsirlərin nümayəndəsi tərəfindən müəyyən edilir və düşərgənin rəisi Tərəfindən təsdiq edilir. Əgər belə fond yoxdursa, əsirləri saxlayan hakimiyyət orqanları bu hərbi əsirlərə ədalətli əmək haqqı ödəyirlər.

MADDƏ 63

Fondların köçürülməsi

Hərbi əsirlərə onlara fərdi və ya kollektiv qaydada göndərilmiş pul baratlarını almağa icazə verilir.

Hər bir hərbi əsirin növbəti maddədə nəzərdə tutulan öz hesabının kredit saldosu barədə əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən müəyyənləşdirilmiş hədlərdə sərəncam vermək ixtiyarı vardır. Həmin Dövlət tələb edilən ödənişləri həyata keçirməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlətin zəruri hesab etdiyi maliyyə və ya valyuta məhdudiyyətlərinə riayət etmək şərti ilə, hərbi əsirlər xaricdə ödənişləri də həyata keçirə bilərlər. Bu halda hərbi əsirlərin öz himayəsində olan şəxslərə ünvanladığı ödənişləri birinci növbədə həyata keçirilməlidir.

Hər bir halda əsirlər mənsub olduqları Dövlətin razılığına əsasən öz ölkələrində ödənişləri aşağıdakı qaydada həyata keçirə bilərlər: əsirlikdə saxlayan Dövlət Himayəçi Dövlətin vasitəsilə göstərilən Dövlətə hərbi əsirlər, pulu alanlar, habelə əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutası ilə ifadə olunmuş ödəniş məbləği barədə zəruri məlumatları əks etdirən bildiriş

verməlidir. Bu bildiriş əsirlər tərəfindən imzalanmalı və düşərgə rəisinin imzası ilə təsdiq edilməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət göndərilən məbləği əsirlərin hesabının debetinə yazmalıdır; bu qaydada debetə yazılmış məbləği əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərin mənsub olduqları Dövlətin kreditinə yazmalıdır.

Yuxarıdakı müddəaları tətbiq etmək məqsədilə, əsirlikdə saxlayan Dövlət bu Konvensiyaya V əlavədə göstərilmiş Nümunəvi Qaydalardan istifadə edə bilər.

MADDƏ 64

Əsirlərin hesabları

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hər bir əsir üçün ən azı aşağıdakıların daxil olduğu hesab açmalıdır:

(1) Hərbi əsirə çatması və ya avans ödənişi, əmək haqqı və ya hər hansı digər mənbədən ödənilən məbləğlər; hərbi əsirdən alınmış və əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasında olan məbləğlər; hərbi əsirdən alınmış və onun xahişi ilə həmin Dövlətin valyutasına çevrilmiş məbləğlər.

(2) Nağd və ya hər hansı başqa şəkildə həyata keçirilmiş ödənişlər; onun adından və onun tələbi ilə edilmiş ödənişlər; 63-cü maddənin üçüncü hissəsinə əsasən köçürülmüş ödənişlər.

MADDƏ 65

Əsirlərin hesablarının idarə olunması

Hərbi əsirin hesabındakı hər bir ayrıca bənd onun özü və ya onun adından hərəkət edən əsirlərin nümayəndəsi tərəfindən imzalanır və ya paraflanır.

Hərbi əsirlərin hər zaman hesablarının vəziyyəti ilə tanış olmaları və onların surətlərini əldə etmələri üçün hər zaman lazımi şərait yaradılmalıdır; bu hesablar habelə Himayəçi Dövlətlərin nümayəndələri tərəfindən onların düşərgəyə səfərləri zamanı yoxlanıla bilər.

Hərbi əsirlər bir düşərgədən digərinə keçirildikdə, şəxsi hesabları da onların ardınca köçürülür. Əsirlər əsirlikdə

saxlayan bir Dövlətdən başqasına keçirildikdə, onların mülkiyyətində olan və əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasında olmayan pul vəsaitləri də onların ardınca köçürülür. Onların hesablarının kreditində qalan digər pul vəsaitləri barəsində onlara şəhadətnamə verilməlidir.

Münaqişənin müvafiq tərəfləri hərbi əsirlərin hesablarında olan məbləğlər barəsində bir-birinə Himayəçi Dövlət vasitəsilə vaxtaşırı məlumat vermək haqqında razılığa gələ bilərlər.

MADDƏ 66

Hesabların bağlanması

Hərbi əsirin azad olunması və ya vətənə qaytarılması nəticəsində onun əsirliyi başa çatdıqda, əsirlikdə saxlayan Dövlət əsirliyin sonunda ona çatası kredit saldosunun göstərildiyi və həmin Dövlətin müvafiq səlahiyyət verilmiş vəzifəli şəxsinin imzaladığı sənəd verməlidir. Eyni zamanda, əsirlikdə saxlayan Dövlət Himayəçi Dövlət vasitəsilə əsirlərin mənsub olduqları Dövlətə vətənə qaytarılma, azad edilmə, qaçma, ölmə və ya hər hansı başqa səbəbdən əsirliyi sona çatmış bütün hərbi əsirlər barəsində hər bir lazımi məlumatın və onların kredit saldosunun məbləğinin göstərildiyi siyahıları da göndərməlidir. Belə siyahıların hər vərəqi əsirlikdə saxlayan Dövlətin səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən təsdiq edilməlidir.

Bu maddənin yuxarıdakı müddəalarından hər biri münaqişənin istənilən iki tərəfi arasında qarşılıqlı saziş yolu ilə dəyişdirilə bilər.

Hərbi əsirin mənsub olduğu Dövlət əsirlikdə saxlayan Dövlətdən əsirliyin sonunda əsirə çatası kredit saldosunun onunla nizama salınmasına görə məsuliyyət daşıyır.

MADDƏ 67

Münaqişənin tərəfləri arasında kompensasiya

60-cı maddəyə uyğun olaraq hərbi əsirlərə verilən avans məbləğləri əsirlərin mənsub olduqları Dövlətin adından

ödenilmiş hesab edilir. Belə avans məbləğləri, habelə göstərilən Dövlət tərəfindən 63-cü maddənin üçüncü hissəsinə və 68-ci maddəyə əsasən edilən ödənişlər hərbi əməliyyatlar başa çatdıqdan sonra müvafiq Dövlətlər arasında razılaşmalar mövzusu olmalıdır.

MADDƏ 68

Kompensasiya iddiaları

Hərbi əsirin işlə bağlı aldığı hər hansı xəsarətə və ya digər əlilliyə görə kompensasiya barəsində hər hansı iddiası Hımayaçı Dövlət vasitəsilə əsirlərin mənsub olduqları Dövlətə verilir. 54-cü maddəyə uyğun olaraq, əsirlikdə saxlayan Dövlət bütün hallarda müvafiq hərbi əsirə xəsarətin və ya əlilliyin xarakterini, onun baş vermə şəraitini və bununla əlaqədar həyata keçirilmiş tibbi və ya xəstəxana müalicəsi barədə məlumatı göstərən sənəd verməlidir. Bu sənəd əsirlikdə saxlayan Dövlətin məsul vəzifəli şəxsi tərəfindən imzalanır, tibbi məlumatlar isə tibbi vəzifəli şəxs tərəfindən təsdiq edilir.

18-ci maddəyə əsasən, əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən hərbi əsirdən götürülmüş və vətənə qaytarılarkən ona verilməmiş şəxsi əşyalar, pullar və qiymətli şeylər üçün kompensasiya haqqında və ya onun fikrinə, əsirlikdə saxlayan Dövlətin və ya bu Dövlətin hər hansı nümayəndəsinin təqsiri üzündən ona dəymiş ziyan üçün kompensasiya haqqında hər bir iddia da hərbi əsirin mənsub olduğu Dövlətə göndərilməlidir. Lakin əsirlikdə olduqları zaman hərbi əsirlərin şəxsi istifadəsi üçün lazım olan əşyaların əvəzi əsirlikdə saxlayan Dövlətin hesabına ödənilir. Bütün hallarda əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərə bu əşyaların, pulların və ya qiymətli şeylərin qaytarılmamasının səbəblərini göstərən və məsul vəzifəli şəxs Tərəfindən imzalanmış sənəd verməlidir. Həmin sənədin surəti 123-cü maddədə göstərilmiş Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Agentliyin vasitəsilə hərbi əsirin mənsub olduğu Dövlətə göndərilir.

V BÖLMƏ **HƏRBI ƏSİRLƏRİN XARİCİ ALƏMLƏ ƏLAQƏLƏRİ**

MADDƏ 69

Görülən tədbirlər barəsində məlumat verilməsi

Əsir götürüldükdən dərhal sonra əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirlərə və Himayəçi Dövlət vasitəsilə onların mənsub olduqları Dövlətə bu Bölmənin müddəalarının icra olunması üçün görülen tədbirlər barəsində məlumat verməlidir. O, həmçinin müvafiq tərəflərə bu tədbirlərdə edilən hər bir dəyişiklik barəsində məlumat verməlidir.

MADDƏ 70

Əsirlik vərəqəsi

Əsir götürüldükdən dərhal sonra və ya düşərgəyə, hətta tranzit düşərgəsi olsa belə, gətirildikdən ən gec bir həftə keçənədək, habelə xəstəlik hallarında və ya xəstəxanaya və ya digər düşərgəyə köçürülərkən hərbi əsirə bir tərəfdən, bilavasitə ailəsinə, digər tərəfdən isə, 123-cü maddədə göstərilmiş Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Agentliyə, əgər mümkünsə, bu Konvensiyaya əlavə edilmiş nümunə əsasında onun əsir düşməsi, ünvanı və sağlamlıq vəziyyəti haqqında məlumat verən poçt vərəqəsi göndərməyə imkan verilməlidir. Bu vərəqələr mümkün qədər tez göndərməli və heç bir üsulla ləngidilməməlidir.

MADDƏ 71

Yazışmalar

Hərbi əsirlərə məktublar və poçt vərəqələri göndərmək və almaq hüququ verilir. Əgər əsirlikdə saxlayan Dövlət hər bir hərbi əsir tərəfindən göndərilən məktublارın və vərəqələrin sayını məhdudlaşdırmağı zəruri sayırsa, 70-ci maddədə göstərilmiş əsirlik vərəqələri istisna olmaqla hər ay mümkün qədər bu Konvensiyaya əlavə edilmiş nümunələr əsasında tərtib olunmuş azı iki məktub və dörd vərəqə göndərməyə

icazə verməlidir. Digər məhdudiyyətlər yalnız o halda tətbiq edilə bilər ki, Himayəçi Dövlət zəruri senzuranın həyata keçirilməsi üçün kifayət sayda ixtisaslı tərcüməçilərin cəlb edilməsi ilə bağlı qarşıya çıxan çətinliklər üzündən bu məhdudiyyətləri hərbi əsirlərin öz maraqlarına uyğun hesab etmək üçün əsaslara malik olsun. Əgər hərbi əsirlərə göndərilən məktublar və vərəqələr məhdudlaşdırılmalıdır, bu qərarı yalnız onların mənsub olduqları Dövlət, bəzi hallarda isə əsirlikdə saxlayan Dövlətin xahişi ilə qəbul etməlidir. Bu məktublar və vərəqələr əsirlikdə saxlayan Dövlətin sərəncamında olan ən çevik üsullarla göndərməlidir; intizam tədbiri olaraq onların göndərilməsini ləngitməyə və ya saxlatmağa yol verilmir.

Uzun müddət yaxın qohumlarından xəbəri olmayan və ya onlardan xəbər tutmaq imkanına malik olmayan və ya onlara adi poçt vasitəsilə xəbər göndərə bilməyən, habelə öz evlərindən uzaq məsafədə olan hərbi əsirlərin teleqramlar göndərməsinə icazə verilməli, bununla bağlı xərclər əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən hərbi əsirlərin hesablarından və ya bu şəxslərin sərəncamında olan valyutadan ödənməlidir. Əsirlərə belə imkan son zərurət hallarında da verilməlidir.

Bir qayda olaraq, hərbi əsirlərin yazışması onların ana dilində həyata keçirilir. Münaqişənin tərəfləri başqa dillərdə də yazışmaya yol verə bilər.

Hərbi əsirin poçtunun doldurulduğu torbalar yaxşıca möhürlənməli, içindəkiləri aydın göstərən yarıqla nişanlanmalı və təyinat yerindəki poçt bölməsinin ünvanına göndərməlidir.

MADDƏ 72

Yardım bağlamaları. I. Ümumi prinsiplər

Hərbi əsirlərə ərzaq mallarından, paltardan, davadərmandan və onların dini ehtiyaclarının ödənilməsi, maariflənməsi və ya əylənməsi üçün nəzərdə tutulan əşyalardan, o cümlədən kitablardan, sitayiş predmetlərindən, elmi iş üçün aparatlardan, imtahan materiallarından, musiqi alətlərindən, idman ləvazimatından və təhsili davam etdirmək və ya bədii fəaliyyətlə məşğul olmaq imkanı verən

materiallardan ibarət fərdi və ya kollektiv bağlamaları poçtla və ya hər hansı başqa yolla almağa icazə verilir.

Bu cür bağlamalar əsirlikdə saxlayan Dövləti bu Konvensiya ilə onun üzərinə qoyulmuş öhdəliklərdən heç bir halda azad etmir.

Bu cür bağlamalar barəsində yeganə məhdudiyyətlər hərbi əsirlərin özlərinin mənafeyi üçün Himayəçi Dövlətin təklif etdiyi və ya nəqliyyatın və ya rabitə sisteminin həddindən artıq yükləndiyi hallarda Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya hərbi əsirlərə yardım göstərən hər hansı digər təşkilatın yalnız öz bağlamaları üçün təklif etdiyi məhdudiyyətlər ola bilər.

Zərurət olduqda fərdi və kollektiv bağlamaların göndərilməsi şərtləri münaqişənin tərəfləri arasında xüsusi sazişlərin predmeti olur, lakin heç bir halda bu sazişlər hərbi əsirlərin yardım bağlamaları almasını ləngidə bilməz. Kitablar geyim və ərzaq bağlamalarına daxil edilə bilməz. Tibb materialları, bir qayda olaraq, kollektiv bağlamalarda göndərilməlidir.

MADDƏ 73

II. Kollektiv yardım

Müvafiq Dövlətlər arasında kollektiv yardımın alınması və bölüşdürülməsi şərtləri haqqında xüsusi sazişlər olmadıqda, bu Konvensiyaya əlavə edilmiş kollektiv yardıma aid qaydalar tətbiq edilir.

Yuxarıda göstərilən xüsusi sazişlər heç bir halda əsirlərin nümayəndələrinin əsirlərə çatacaq kollektiv yardım bağlamalarını almaq, onları əsirlər arasında bölüşdürmək və ya əsirlərin mənafeyi üçün istifadə etmək hüququnu məhdudlaşdıra bilməz.

Belə sazişlər həm də Himayəçi Dövlətin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya hərbi əsirlərə yardım göstərən və kollektiv bağlamaların çatdırılması üçün məsuliyyət daşıyan hər hansı digər təşkilatın həmin bağlamaların onları alanlar arasında bölüşdürülməsinə nəzarət etmək hüququnu məhdudlaşdırmır.

MADDƏ 74

Rabitə və nəqliyyat xərclərindən azad etmə

Hərbi əsirlərə göndərilən bütün yardım bağlamaları gömrük rüsumlarından və sair ödəmələrdən azad edilir.

Hərbi əsirlərə ünvanlanan və ya onların poçtla, bilavasitə, yaxud 122-ci maddədə nəzərdə tutulan Məlumat Bürosu və ya 123-cü maddədə nəzərdə tutulan Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Agentlik vasitəsilə göndərdiyi yazışmalar, yardım bağlamaları və icazə verilmiş pul baratları həm göndərilmə ölkəsində və təyinat ölkəsində, həm də aralıq ölkələrində bütün poçt rüsumlarından azad edilir.

Hərbi əsirlər üçün nəzərdə tutulan və çəkisinə və ya hər hansı başqa səbəbə görə onlara poçtla göndərilə bilməyən yardım bağlamalarının nəqliyyatla göndərilməsi xərcləri öz nəzarəti altında olan bütün ərazilərdə əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən ödənilir. Konvensiyanın iştirakçısı olan digər Dövlətlər öz ərazilərindəki nəqliyyat xərclərini ödəyirlər.

Müvafiq Dövlətlər arasında xüsusi sazişlər olmadıqda, bu cür yardım bağlamalarının yuxarıda göstərilən güzəştlərin şamil edilmədiyi göndərilmə xərclərini onları göndərən ödəyir.

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər hərbi əsirlərə və ya hərbi əsirlər Tərəfindən göndərilən teleqramlar üçün tariflərin mümkün qədər azaldılmasına səy göstərməlidirlər.

MADDƏ 75

Xüsusi nəqliyyat vasitələri

Əgər hərbi əməliyyatlar müvafiq Dövlətlərə 70, 71, 72 və 77-ci maddələrdə göstərilən bağlamaların daşınmasını təmin etmək öhdəliyini yerinə yetirməkdə maneçilik törədərsə, müvafiq Himayəçi Dövlətlər, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və ya münaqişə tərəflərinin tanıdıqları hər hansı digər təşkilat münasib nəqliyyat vasitələri ilə (dəmiryol vaqonları, yük maşınları, gəmilər və ya təyyarələr və i.a.) həmin bağlamaların daşınmasını təmin etməyi öhdələrinə götürə bilərlər. Bu məqsədlə Razılığa gələn Yüksək Tərəflər onları bu cür nəqliyyat vasitələri ilə təmin etməyə və həmin vasitələrin

hərəkətinə, xüsusən bunun üçün zəruri buraxılışların verilməsi yolu ilə icazə verməyə səy göstərməlidirlər.

Bu nəqliyyat vasitələrindən aşağıdakıların daşınması üçün də istifadə edilə bilər:

(a) 123-cü maddə də göstərilən Mərkəzi Məlumat Agentliyinin və 122-ci maddə də göstərilən milli büroların mübadilə etdikləri yazışmaların, siyahıların və məruzələrin;

(b) Himayəçi Dövlətlərin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya hərbi əsirlərə yardım göstərən hər hansı digər təşkilatın həm öz nümayəndələri ilə, həm də münaqişənin tərəfləri ilə mübadilə etdikləri yazışmaların və məruzələrin.

Bu müddəalar münaqişənin hər hansı tərəfinin özünün üstünlük verdiyi digər nəqliyyat vasitələrini təmin etmək və ya bu nəqliyyat vasitələri üçün buraxılışları qarşılıqlı razılaşma əsasında müəyyənləşdirilən şərtlərlə vermək hüququnu heç bir şəkildə məhdudlaşdırmır.

Xüsusi sazişlər olmadıqda, həmin nəqliyyat vasitələrindən istifadə xərclərini vətəndaşlarına bu xidmətlərin göstərildiyi münaqişə tərəfləri proporsional surətdə ödəyirlər.

MADDƏ 76

Senzura və yoxlama

Hərbi əsirlərə və ya onlar tərəfindən göndərilən yazışmalar mümkün qədər qısa müddətdə senzuradan keçirilməlidir. Senzurayı yalnız göndərən və alan Dövlətlər, özü də hərəsi bir dəfə həyata keçirə bilərlər.

Hərbi əsirlərə göndərilən bağlamalar onların içərisindəki malların korlanmasına səbəb ola biləcək şəraitdə yoxlanmamalıdır; yazılı və çap məhsulları istisna olmaqla, yoxlama bağlamalı alanın və ya müəyyən edilmiş qaydada onun vəkil etdiyi əsir yoldaşının yanında aparılmalıdır. Fərdi və ya kollektiv bağlamaların əsirlərə çatdırılması senzura çətinlikləri bəhanə gətirilərək gecikdirilə bilməz.

Münaqişə tərəflərinin yazışmaları hərbi və ya siyasi səbəblərdən qadağan etməsi yalnız müvəqqəti xarakter daşmalı və onun müddəti mümkün qədər qısa olmalıdır.

MADDƏ 77

Hüquqi sənədlərin hazırlanması, icrası və göndərilməsi

Əsirlikdə saxlayan Dövlətlər Himayəçi Dövlət və ya 123-cü maddədə göstərilən Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Agentlik vasitəsilə aktların, kağızların və sənədlərin, xüsusən etibarnamələrin və vəsiyyətnamələrin hərbi əsirlərə və ya hərbi əsirlər tərəfindən göndərilməsinə şərait yaratmalıdırlar.

Onlar bütün hallarda hərbi əsirlərə belə sənədlərin hazırlanmasında və icra olunmasında kömək etməlidirlər, o cümlədən onlara hüquqşünasla məsləhətləşməyə icazə verməli və onların imzalarının təsdiq edilməsi üçün zəruri tədbirlər görməlidirlər.

VI BÖLMƏ HƏRBİ ƏSİRLƏR İLƏ HAKİMİYYƏT ORQANLARI ARASINDA MÜNASİBƏTLƏR

I FƏSİL HƏRBİ ƏSİRLƏRİN ƏSİRLİK ŞƏRAİTİ İLƏ BAĞLI ŞİKAYƏTLƏRİ

MADDƏ 78

Şikayətlər və vəsatətlər

Hərbi əsirlərin, hakimiyyəti altında olduqları hərbi orqanlar qarşısında onlar üçün yaradılmış əsirlik şəraiti ilə bağlı vəsatətlər qaldırmaq hüququ vardır.

Onlar həmçinin heç bir məhdudiyyət qoyulmadan əsirlərin nümayəndələri vasitəsilə və ya zəruri hesab etdikdə bilavasitə Himayəçi Dövlətlərin nümayəndələrinə onların diqqətini əsirlik şəraitinin şikayət doğura bilən məqamlarına cəlb etmək üçün müraciət etmək hüququna malikdirlər.

Bu vəsatətlər və şikayətlər məhdudlaşdırıla və ya 71-ci maddə də nəzərdə tutulan yazışma normasının bir hissəsi hesab edilə bilməz. Onlar dərhal çatdırılmalıdır. Onlar hətta

əsassız hesab edilsə belə, heç bir cəza tədbirinin görülməsinə səbəb ola bilməz.

Əsirlərin nümayəndələri düşərgədəki vəziyyət və hərbi əsirlərin ehtiyacları barədə Himayəçi Dövlətlərin nümayəndələrinə vaxtaşırı məruzələr göndərə bilərlər.

II FƏSİL HƏRBI ƏSİRLƏRİN NÜMAYƏNDƏLƏRİ

MADDƏ 79

Seçki

Zabitlərin olduqları yerlər istisna olmaqla, hərbi əsirlərin olduqları bütün yerlərdə əsirlər altı aydan bir və ya vakansiyalar açıldıqda azad, gizli səsvermə yolu ilə onları hərbi hakimiyyət orqanları, Himayəçi Dövlətlər, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və ya onlara yardım göstərə bilən digər hər hansı təşkilatlar qarşısında təmsil etmək üçün əsirlərin nümayəndələrini seçirlər. Bu nümayəndələr yeni müddətə də seçilə bilərlər.

Zabitlər və onlara bərabər tutulan şəxslər üçün düşərgələrdə və ya qarışıq düşərgələrdə hərbi əsirlər arasında rütbəcə böyük zabit düşərgə əsirlərinin nümayəndəsi hesab edilir. Zabitlər üçün düşərgədə ona zabitlər tərəfindən seçilən bir və ya bir neçə məsləhətçi kömək edir; qarışıq düşərgələrdə onun köməkçilərini zabit olmayan hərbi əsirlər öz sıralarından seçirlər.

Hərbi əsirlər üçün əmək düşərgələrində onlarla eyni vətəndaşlığa malik olan zabit hərbi əsirlər yerləşdirilməlidir ki, onlar düşərgədə hərbi əsirlərin öhdəsinə qoyulan inzibati vəzifələri yerinə yetirsinlər. Həmin zabitlər bu maddənin birinci hissəsinin müddəalarına uyğun olaraq hərbi əsirlərin nümayəndələri seçilə bilərlər. Bu halda hərbi əsirlərin nümayəndələrinin köməkçiləri zabit olmayan hərbi əsirlər sırasından seçilirlər.

Hər bir seçilmiş nümayəndə öz vəzifələrinin icrasına başlamazdan əvvəl əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən

təsdiq edilməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət əsir yoldaşları Tərəfindən seçilmiş hərbi əsiri təsdiq etməkdən imtina etdikdə bunun səbəblərini Himayəçi Dövlətə bildirməlidir.

Hər bir halda əsirlərin nümayəndəsinin vətəndaşlığı, dili və adətləri təmsil etdiyi hərbi əsirlərlə eyni olmalıdır. Belə ki, öz vətəndaşlığına, dilinə və adətlərinə görə düşərgənin müxtəlif sektorlarına bölüşdürülmüş hərbi əsirlərin bu maddənin yuxarıdakı hissələrinin müddəalarına müvafiq surətdə hər sektorda öz nümayəndəsi olmalıdır.

MADDƏ 80

Vəzifələr

Əsirlərin nümayəndələri hərbi əsirlərin fiziki, mənəvi və əqli rifahına kömək etməlidirlər.

Xüsusən, əsirlər öz aralarında qarşılıqlı yardım sistemini təşkil etmək qərarına gəlsələr, həmin təşkilat bu Konvensiyanın digər müddəaları ilə əsirlərin nümayəndələrinin öhdəsinə qoyulmuş xüsusi vəzifələrdən asılı olmayaraq, onların tabeliyində olmalıdır.

Əsirlərin nümayəndələri sadəcə olaraq öz vəzifələri baxımından hərbi əsirlərin törətdikləri hüquq pozuntularına görə məsuliyyət daşıyırlar.

MADDƏ 81

Müstəsna səlahiyyətlər

Əsirlərin nümayəndələri hər hansı başqa işi görməyə, əgər bu işin görülməsi onların vəzifələrinin icrasını çətinləşdirirsə, məcbur edilə bilməzlər.

Əsirlərin nümayəndələri əsirlərin arasından istədikləri şəxsləri özlərinə köməkçi təyin edə bilərlər. Onlara bütün əməli imkanlar yaradılmalı, xüsusən öz vəzifələrinin icrası (əmək dəstələrinə baş çəkilməsi, yardım bağlamalarının qəbulu və i.a.) üçün müəyyən hərəkət azadlığı verilməlidir.

Əsirlərin nümayəndələrinə hərbi əsirlərin saxlandığı yerlərə baş çəkməyə icazə verilməlidir və hər bir hərbi əsirin sərbəst surətdə öz əsir nümayəndəsi ilə məsləhətləşmək

hüququ vardır.

Eyni zamanda, əsirlərin nümayəndələrinə əsirlikdə saxlayan hakimiyyət orqanları ilə, Himayəçi Dövlətlərlə, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və onun nümayəndələri ilə, Qarışıq Tibbi Komissiyalarla və hərbi əsirlərə yardım göstərən təşkilatlarla poçt və teleqraf vasitəsilə əlaqə saxlamaq üçün imkan yaradılmalıdır. Əmək dəstələri üzrə əsirlərin nümayəndələri baş düşərgədəki əsirlərin nümayəndələri ilə əlaqə saxlamaq üçün eyni imkanlardan istifadə edirlər. Belə əlaqələr məhdudlaşdırıla və ya 71-ci maddədə nəzərdə tutulan normanın bir hissəsi hesab edilə bilməz.

Əsirlərin nümayəndələri başqa yerə keçirilərkən onlara öz yerinə təyin olunmuş şəxsləri cari işlərlə tanış etmək üçün ağılabatan vaxt verilməlidir.

Əsirlərin nümayəndəsi öz vəzifəsindən azad edildikdə, bunun səbəbləri barədə Himayəçi Dövlətə məlumat verilməlidir.

III FƏSİL CƏZALAR VƏ İNTİZAM TƏNBEHİ TƏDBİRLƏRİ

I. ÜMUMİ MÜDDƏALAR

MADDƏ 82

Tətbiq olunan qanunvericilik

Hərbi əsirə əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrində qüvvədə olan qanunlar, nizamnamələr və əmrlər şamil edilir; əsirlikdə saxlayan Dövlətin bu qanunları, nizamnamələri və əmrləri pozan hərbi əsirlərin hər hansı əməlinə görə məhkəmə və intizam tədbirləri görmək hüququ vardır. Lakin bu Fəslin müddəalarına zidd olan mühakimə icraatına və ya cəzalara yol verilmir.

Əgər əsirlikdə saxlayan Dövlətdə olan hər hansı qanun, nizamnamə və ya əmr hərbi əsirin törətdiyi əməlləri cəzalandırılan əməl elan edilirsə, lakin eyni əməllər əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvü tərəfindən törədildikdə cəzaya səbəb olursa, belə əməllər barəsində

yalnız intizam tənbehi tətbiq edilə bilər.

MADDƏ 83

İntizam və ya məhkəmə icraatı arasında seçim

Hərbi əsirin törətdiyi cinayətə görə məhkəmə və ya intizam qaydasında cəzalandırılması məsələsini həll edərkən əsirlikdə saxlayan Dövlət təmin etməlidir ki, müvafiq orqanlar bu məsələyə baxarkən maksimum mərhəmət göstərsin və imkan daxilində məhkəmə tədbirlərindən daha çox intizam tədbirlərini seçsinlər.

MADDƏ 84

Məhkəmələr

Əgər əsirlikdə saxlayan Dövlətin qanunvericiliyi mülki məhkəmələrə hərbi əsirin törətdiyi cinayətlə eyni olan cinayətə görə həmin Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvünü mühakimə etməyə birbaşa icazə vermirsə, hərbi əsiri yalnız hərbi məhkəmələr mühakimə edə bilər.

Heç bir halda hərbi əsir müstəqilliyin və qərəzsizliyin hamılıqla tanınmış əsas təminatlarını verməyən və xüsusən, mühakimə proseduru 105-ci maddədə nəzərdə tutulan hüquqları və müdafiə vasitələrini müttəhim üçün təmin etməyən hər hansı məhkəmə tərəfindən mühakimə oluna bilməz.

MADDƏ 85

Əsirlikdən qabaq törədilmiş əməllər

Əsirlikdə saxlayan Dövlətin qanunvericiliyinə əsasən, əsirlikdən qabaq törətdikləri əməllərə görə təqib edilən hərbi əsirlər, hətta məhkum olunsalar da, bu Konvensiyanın himayəsi altında qalırlar.

MADDƏ 86

"Non bis in idem"

Heç bir hərbi əsir eyni əmələ görə və ya eyni ittiham

üzrə bir dəfədən artıq cəzalandırıla bilməz.

MADDƏ 87

Cəzalar

Əsirlikdə saxlayan Dövlətin hərbi hakimiyyət orqanları və məhkəmələri hərbi əsirləri həmin Dövlətin silahlı qüvvələrinə mənsub olan şəxslərin törətdikləri eyni əməllərə görə nəzərdə tutulan cəzalardan savayı, heç bir başqa cəzaya məhkum edə bilməzlər.

Əsirlikdə saxlayan Dövlətin məhkəmələri və ya hakimiyyət orqanları cəza təyin edərkən təqsirləndirilən şəxsin əsirlikdə saxlayan Dövlətin vətəndaşı olmadığı üçün ona sadıq olmaq vəzifəsini daşmadığını və öz iradəsindən asılı olmayan halların nəticəsi kimi həmin Dövlətin hakimiyyəti altına düşdüyünü maksimum nəzərə almalıdırlar. Bu məhkəmələr və hakimiyyət orqanları hərbi əsirin təqsirləndirildiyi əmələ görə müəyyən edilmiş cəzanı yüngülləşdirməkdə sərbəstdirlər və nəzərdə tutulan cəzanın minimum həddini tətbiq etməyə məcbur deyildirlər.

Fərdi əməllərə görə kollektiv cəzalandırma, bədən cəzaları, gün işığı olmayan yerlərdə həbsdə saxlama və ümumiyyətlə işgəncənin və ya qəddarlığın hər hansı forması qadağan edilir.

Heç bir hərbi əsir əsirlikdə saxlayan Dövlət tərəfindən rütbəsindən və ya fərqlənmə nişanlarını gəzdirmək imkanından məhrum edilə bilməz.

MADDƏ 88

Cəzaların icrası

İntizam və ya cinayət cəzası çəkən hərbi əsir zabitlər, kiçik zabitlər və əskərlər ilə rəftar əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin eyni rütbədən olan üzvlərinə eyni cəza ilə bağlı tətbiq edilən rəftardan sərt ola bilməz.

Qadın hərbi əsir əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin eyni hüquq pozuntusuna görə cəzalandırılan qadın üzvlərinə nisbətən daha sərt cəzaya məhkum oluna və

ya cəzasını çəkərkən daha sərt rəftara məruz qala bilməz.

Heç bir halda qadın hərbi əsir əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin eyni hüquq pozuntusuna görə cəzalandırılan kişi üzvlərinə nisbətən daha sərt jəzaya məhkum oluna və ya cəzasını çəkərkən daha sərt rəftara məruz qala bilməz.

İntizam və ya cinayət cəzasını çəkdikdən sonra hərbi əsirlərlə başqa hərbi əsirlərdən fərqli şəkildə rəftar edilə bilməz.

II. İNTİZAM TƏNBEHLƏRİ

MADDƏ 89

Ümumi qeydlər. I. Cəzanın növləri

Hərbi əsirlərə aşağıdakı intizam tənbehləri tətbiq edilə bilər:

(1) 60 və 62-ci maddələrə uyğun olaraq hərbi əsirin 30 gündən çox olmayan müddət ərzində ala bildiyi avans məbləğinin və əmək haqqının ən çoxu 50 faizi miqdarında cərimə;

(2) Bu Konvensiya ilə müəyyən edildiyindən əlavə olaraq verilmiş güzəştlərdən məhrum etmə;

(3) Gündə iki saatdan çox olmayan müddətə növbədənkenar işlər;

(4) Həbs.

3-cü bənddə göstərilən cəza zabitlərə tətbiq edilə bilməz.

İntizam tənbehi heç bir halda qeyri-insani, qəddar və ya hərbi əsirlərin sağlamlığı üçün təhlükəli olmamalıdır.

MADDƏ 90

II. Cəzanın müddəti

Hər bir cəzanın müddəti heç bir halda 30 gündən artıq olmamalıdır. İntizam xətasının törədildiyi halda işə baxılanadək və ya intizam tənbehi tətbiq edilənədək ibtidai həbsdə olma müddəti hərbi əsirə tətbiq edilən cəzanın

müddətinə daxil edilməlidir.

Cəza haqqında qərar çıxarılanda hərbi əsir eyni zamanda bir neçə xətaya görə cavab verməli olduqda belə, yuxarıda nəzərdə tutulan otuz günlük maksimum müddət, həmin xətaların bi-biri ilə bağlı olub-olmamasına baxmayaraq, uzadıla bilməz.

İntizam tənbehinin tətbiqi haqqında qərarın çıxarılması ilə icra olunması arasındakı müddət bir aydan çox ola bilməz.

Hərbi əsire yeni intizam tənbehi verildikdə, əgər cəzalardan birinin müddəti on gün və ya daha çox olarsa, cəzalardan hər birinin icrasına qədər azı üç gün keçməlidir.

MADDƏ 91

Əsirlikdən qaçma. I. Baş tutan qaçış

Hərbi əsirin qaçması aşağıdakı hallarda baş tutmuş sayılır:

(1) o, mənsub olduğu Dövlətin və ya onunla müttəfiq Dövlətin silahlı qüvvələrinə birləşdikdə;

(2) əsirlikdə saxlayan Dövlətin və ya onunla müttəfiq Dövlətin nəzarəti altında olan ərazini tərk etdikdə;

(3) o, özünü mənsub olduğu Dövlətin və ya onunla müttəfiq Dövlətin bayrağı altında üzən və əsirlikdə saxlayan Dövlətin ərazi sularında olan gəmiyə çatdırdıqda, bu şərtlə ki, həmin gəmi əsirlikdə saxlayan Dövlətin nəzarəti altında olmasın.

Bu maddənin mənasına görə baş tutmuş qaçışdan sonra yenidən əsir alınmış hərbi əsirlər qaçdıqları üçün heç bir cəzaya məruz qalmamalıdır.

MADDƏ 92

II. Baş tutmayan qaçış

Qaçmağa cəhd edən və 91-ci maddənin mənasına görə qaçışın uğurla başa çatmasına qədər tutulmuş hərbi əsire, hətta bu əməl təkrar törədilsə də, yalnız intizam tənbehi verilməlidir.

Yenidən əsir alınmış hərbi əsir təxirə salınmadan hərbi

hakimiyyət orqanlarına təhvil verilməlidir.

88-ci maddənin dördüncü hissəsindən istisna kimi, baş tutmamış qaçışa görə cəzalandırılmış hərbi əsirlər xüsusi nəzarət altına qoyula bilərlər. Bu cür nəzarət onların sağlamlığına mənfi təsir etməməli, hərbi əsir düşərgəsində həyata keçirilməli və bu Konvensiya ilə onlara verilən təminatların heç birini məhdudlaşdırmamalıdır.

MADDƏ 93

III. Bir-biri ilə bağlı hüquq pozuntuları

Hərbi əsir qaçış və ya qaçışa cəhd zamanı törətdiyi hüquq pozuntusuna görə məhkəməyə verilmişsə, qaçış və ya qaçışa cəhd, hətta bunlar təkrar törədilmiş əməl olsalar belə, ağırlaşdırıcı hal kimi qiymətləndirilməməlidir.

83-cü maddədə göstərilmiş prinsipə uyğun olaraq hərbi əsirlərin yeganə olaraq qaçmalarını asanlaşdırmaq məqsədilə törətdikləri və həyata və sağlamlığa qarşı hər hansı zorakılıq hərəkəti ilə müşayiət olunmayan hüquq pozuntuları, məsələn, varlanmaq niyyəti olmadan törədilən oğurluq, dövlət mülkiyyətinə qarşı cinayətlər, saxta sənədlərin hazırlanması və istifadə edilməsi, mülki paltar geyilməsi yalnız intizam məsuliyyətinə səbəb olur.

Qaçışa və ya qaçmaq cəhdinə kömək və ya təhrik edən hərbi əsirlərə buna görə yalnız intizam tənbehi tədbiri tətbiq olunur.

MADDƏ 94

IV. Yenidən əsiralma barəsində bildiriş

Hərbi əsir yenidən əsir alındıqda, onun mənsub olduğu Dövlətə 122-ci maddədə nəzərdə tutulan qaydada bildiriş verilməlidir, bir şərtlə ki, onun qaçışı barəsində bundan əvvəl bildiriş verilmiş olsun.

MADDƏ 95

Prosedur. I. İbtidai həbs

İntizam xətalarında təqsirləndirilən hərbi əsirlər işə

baxılanadək ibtidai həbsdə yalnız o halda saxlanıla bilərlər ki, əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvləri də oxşar xətalara görə eynilə bu cür ibtidai həbsdə saxlansınlar və ya belə həbs düşərgədə qaydanın və intizamın qorunması üçün zəruri olsun.

İntizam xətasının törədildiyi halda bütün hərbi əsirlərin ibtidai həbs müddəti minimuma endirilməli və on dörd gündən çox olmamalıdır.

Bu Fəslin 97 və 98-ci maddələri intizam xətasına görə ibtidai həbsdə olan hərbi əsirlərə şamil olunur.

MADDƏ 96

II. Səlahiyyətli orqanlar və müdafiə hüququ

İntizam xətaları olan əməllər dərhal təhqiq edilməlidir.

Məhkəmələrin və yuxarı hərbi hakimiyyət orqanlarının aidiyyətinə xələl gətirmədən, intizam tənbehi yalnız düşərgə rəisi kimi intizam səlahiyyətlərinə malik olan zabit və ya onu əvəz edən və ya onun intizam səlahiyyətlərini həvalə etdiyi məsul zabit Tərəfindən tətbiq edilə bilər.

Belə səlahiyyətlər heç bir halda hərbi əsirə həvalə edilə və ya hərbi əsir tərəfindən həyata keçirilə bilməz.

Hər hansı intizam tənbehi verilməzdən qabaq hərbi əsirə onun hansı əməllərdə təqsirləndirildiyi barədə dəqiq məlumat verilməli və ona öz hərəkətini izah etmək və özünü müdafiə etmək imkanı yaradılmalıdır. O cümlədən, ona şahidlər çağırmağa və zərurət olduqda ixtisaslı tərcüməçinin xidmətlərinə müraciət etməyə icazə verilməlidir. Qərar təqsirləndirilən hərbi əsirə və əsirlərin nümayəndəsinə elan edilməlidir.

Düşərgənin rəisi tətbiq edilən intizam tənbehlərinin qeydiyyatını aparmalıdır və bu qeydlərin Himayəçi Dövlətin nümayəndələri Tərəfindən yoxlanmasına imkan verilməlidir.

MADDƏ 97

Tənbehin icrası. I. Yerlər

Heç bir halda hərbi əsirlər intizam tənbehini çəkmək

üçün penitensiar müəssisələrə (həbsxanalara, cəzaçəkme müəssisələrinə, katorqa həbsxanalarına və i.a.) keçirilə bilməzlər.

İntizam tənbehlərinin çəkildiyi bütün yerlər 25-ci maddədə nəzərdə tutulan sanitariya tələblərinə cavab verməlidir. Cəza çəkən hərbi əsirə 29-cu maddəyə uyğun olaraq özünü təmiz saxlamaq imkanı verilməlidir.

Zabitlər və onlara bərabər tutulan şəxslər kiçik zabitlər və ya sıravilər ilə eyni yerdə saxlanıla bilməzlər.

İntizam tənbehi çəkən qadın hərbi əsirlər kişi hərbi əsirlərdən ayrı yerlərdə saxlanılmalı və qadınların bilavasitə nəzarətində olmalıdırlar.

MADDƏ 98

II. Əsas təminatlar

İntizam tənbehi qaydasında həbs edilmiş hərbi əsir, bu Konvensiyanın həmin həbslə əlaqədar tətbiq edilə bilməyən təminatlarından savayı, digər təminatlarından istifadə etməkdə davam edir. Heç bir halda o, 78 və 126-cı maddələrdə nəzərdə tutulan təminatlardan məhrum edilə bilməz.

İntizam tənbehi verilmiş hərbi əsir onun rütbəsi üçün müəyyən edilmiş güzəştlərdən məhrum edilə bilməz.

İntizam tənbehi verilmiş hərbi əsirə hər gün ən azı iki saat açıq havada bədən hərəkətləri etməyə və gəzişməyə icazə verilməlidir.

Əsirlərin xahişi ilə onlara gündəlik tibbi müayinədən keçməyə icazə verilməlidir. Onlar sağlamlıqları üçün zəruri olan yardım almalı və zərurət olduqda, düşərgə lazaretinə və ya xəstəxanaya köçürülməlidirlər.

Onlara yazıb-oxumağa, habelə məktublar almağa və göndərməyə icazə verilməlidir. Lakin onlara bağlamaların və pul baratlarının verilməsi cəza çəkilənədək təxirə salına bilər; bu bağlamalar və pul baratları əsirlərin nümayəndələrinə verilməlidir, nümayəndələr isə bu cür bağlamalardakı tez xarab olan malları lazaretə təhvil verməlidirlər.

III. MÜHAKİMƏ İCRAATI

MADDƏ 99

Əsas qaydalar. I. Ümumi prinsiplər

Heç bir hərbi əsir cinayət əməlinin törədildiyi vaxt qüvvədə olan əsirlikdə saxlayan Dövlətin qanunvericiliyi və ya beynəlxalq hüquqla qadağan edilməyən əmələ görə mühakimə oluna və ya məhkum edilə bilməz.

Hərbi əsirə özünü təqsirləndirildiyi əməldə təqsirli hesab etməsi məqsədilə heç bir mənəvi və ya fiziki təsir göstərilə bilməz.

Özünü müdafiə etmək və ixtisaslı vəkilin köməyindən istifadə etmək imkanı verilmədən heç bir hərbi əsir məhkum edilə bilməz.

MADDƏ 100

II. Ölüm cəzası

Əsirlikdə saxlayan Dövlətin qanunvericiliyinə görə ölüm cəzası ilə cəzalandırılan cinayətlər barəsində hərbi əsirlərə və Himayəçi Dövlətlərə mümkün qədər tez məlumat verilməlidir.

Sonralar heç bir digər cinayətə görə ölüm cəzası hərbi əsirin olduğu Dövlətin razılığı olmadan müəyyən edilə bilməz.

Hərbi əsir barəsində ölüm hökmünün çıxarılmasına 87-ci maddənin ikinci hissəsinə uyğun olaraq, təqsirləndirilən şəxsin əsirlikdə saxlayan Dövlətin vətəndaşı olmadığı üçün ona sadıq olmaq vəzifəsini daşımaması və öz iradəsindən asılı olmayan halların nəticəsi kimi onun hakimiyyəti altına düşməsi faktına məhkəmənin diqqəti xüsusilə cəlb edildikdən sonra yol verilir.

MADDƏ 101

III. Ölüm cəzasının icrasının təxirə salınması

Hərbi əsir barəsində ölüm hökmü çıxarıldıqda, hökm 107-ci maddədə nəzərdə tutulan ətraflı məlumatı Himayəçi Dövlət göstərilmiş ünvanda aldığı gündən ən azı altı ay

keçənədək icra edilə bilməz.

MADDƏ 102

Prosedur. I. Hökmün qanuniliyi şərtləri

Hərbi əsir barəsində hökm yalnız o halda qanuni sayılır ki, əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvləri üçün müəyyənləşdirilmiş məhkəmələr Tərəfindən və eyni qaydada, həm də bu Fəslin müddəalarına riayət edilməsi şərtilə çıxarılmış olsun.

MADDƏ 103

II. Məhkəməyə qədər həbsdə olma (Cəza müddətindən çıxma, rəftar)

Hərbi əsir barəsində məhkəmə istintaqı şəraitin imkan verdiyi qədər sürətlə aparılmalı və məhkəmə araşdırması mümkün qədər tez həyata keçirilməlidir. Hərbi əsir yalnız o halda ibtidai həbsdə saxlanıla bilər ki, əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvləri də eyni cinayətlərə görə ibtidai həbsdə saxlanılsınlar və ya dövlət təhlükəsizliyi mənafeləri bunu tələb etsin. Heç bir halda ibtidai həbs müddəti üç aydan çox ola bilməz.

Hərbi əsirin məhkəməyə qədər ibtidai həbsdə saxlanma müddəti ona tətbiq olunan azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətinə daxil edilməli və hər hansı cəza təyin olunarkən nəzərə alınmalıdır.

Bu Fəslin 97 və 98-ci maddələri məhkəməyə qədər ibtidai həbsdə saxlanan hərbi əsirlərə şamil edilir.

MADDƏ 104

III. Mühakimə icraatı barəsində bildiriş

Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsire qarşı mühakimə icraatına başladığı bütün hallarda bu barədə mümkün qədər tez, lakin məhkəmə prosesinin başlanmasına ən gec üç həftə qalmış Himayəçi Dövlətə bildiriş verməlidir. Üç həftəlik müddət bildirişin Himayəçi Dövlətin əsirlikdə saxlayan Dövlətə

qabaqcadan göstərdiyi ünvana çatdığı andan başlayır.

Həmin bildirişə aşağıdakı məlumatlar daxil edilməlidir:

(1) hərbi əsirin soyadı, adı, rütbəsi, hərbi hissə və ya şəxsi nömrəsi, doğum tarixi və əgər varsa, ixtisası və ya işi;

(2) internə və ya həbs yeri;

(3) hərbi əsirə qarşı irəli sürülən ittihamının və ya ittihamların müfəssəl şərh, tətbiq edilə bilən hüquq normaları göstərilməklə;

(4) işə baxacaq məhkəmənin adı, habelə işə baxılmasının nəzərdə tutulan başlanma vaxtı və yeri.

Eyni bildiriş əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən əsirlərin nümayəndəsinə də verilməlidir.

Əgər məhkəmə prosesi başlanarkən Himayəçi Dövlətin, hərbi əsirin və əsirlərin nümayəndəsinin yuxarıda göstərilən bildirişi prosesin başlanmasından ən azı üç həftə qabaq aldıklarını təsdiq edən hər hansı sübut təqdim edilməzsə, işə baxıla bilməz və o, təxirə salınmalıdır.

MADDƏ 105

IV. Müdafiə hüquqları və vasitələri

Hərbi əsirin öz əsir yoldaşlarından birinin köməyindən istifadə etmək, özünün seçdiyi ixtisaslı vəkil vasitəsilə müdafiə olunmaq, şahidlər çağırmaq və zəruri sayarsa, ixtisaslı tərcüməçinin xidmətlərindən istifadə etmək hüquqları vardır. Bu hüquqları barəsində ona əsirlikdə saxlayan Dövlət məhkəmə prosesindən qabaq məlumat verməlidir.

Hərbi əsir özü seçmədikdə, Himayəçi Dövlət ona azı bir həftə müddətində vəkil tapmalıdır. Əsirlikdə saxlayan Dövlət Himayəçi Dövlətin xahişi ilə ona müdafiəni təmin edə biləcək ixtisaslı şəxslərin siyahısını təqdim etməlidir. Nə hərbi əsir, nə də Himayəçi Dövlət seçmədikdə, əsirlikdə saxlayan Dövlət müdafiəni həyata keçirmək üçün ixtisaslı vəkil təyin etməlidir.

Hərbi əsirin müdafiəsini həyata keçirən vəkilin sərəncamında müttəhimin müdafiəsinə hazırlaşmaq üçün işə baxılmasına başlananadək azı iki həftə vaxt və zəruri imkanlar olmalıdır; o cümlədən o, sərbəst müttəhimə baş çəkə və onunla təklikdə söhbət edə bilər. O, həmçinin hərbi əsirlər də

daxil olmaqla, müdafiə tərəfinin şahidləri ilə söhbət edə bilər. O, bu imkanlardan hökmdən şikayət müddəti bitənədək istifadə edə bilər.

Məhkəmə prosesinin başlanmasından xeyli əvvəl, təqsirləndirilən hərbi əsirə onun başa düşdüyü dildə ittihamnamə, habelə əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrində qüvvədə olan qanunlara görə təqsirləndirilənə adətən təqdim olunan sənədlər verilməlidir. Eyni sənədlər eyni şərtlərlə hərbi əsirin vəkilinə də çatdırılmalıdır.

Dövlət təhlükəsizliyi mənafeyi üçün işə qapalı baxılmalı olduğu hallardan başqa, Himayəçi Dövlətin nümayəndələrinin məhkəmə araşdırmasında iştirak etmək hüququ vardır. İşə qapalı baxıldıqda, əsirlikdə saxlayan Dövlət bu barədə Himayəçi Dövlətə məlumat verməlidir.

MADDƏ 106

V. Şikayət vermə

Əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvləri ilə eyni şərtlərlə, hər bir hərbi əsirin onun barəsində çıxarılmış hökmdən apellyasiya və ya kassasiya şikayəti vermək və ya işə yenidən baxılmasını xahiş etmək hüququ vardır. Ona özünün şikayət vermək hüququ və şikayətin verilməsi müddəti barəsində ətraflı məlumat verilməlidir.

MADDƏ 107

VI. Hökm haqqında bildiriş

Hərbi əsir barəsində çıxarılmış hər bir hökm qısa məlumat şəklində dərhal Himayəçi Dövlətin nəzərinə çatdırılır. Məlumatda həmçinin hərbi əsirin apellyasiya və ya kassasiya şikayəti vermək və ya işə yenidən baxılmasını xahiş etmək hüququnun olub-olmadığı göstərilir. Bu məlumat əsirlərin müvafiq nümayəndəsinə də verilməlidir. Əgər hökm hərbi əsirin yanında elan olunmamışdırsa, belə məlumat məhkum hərbi əsirin başa düşdüyü dildə ona da göndərilməlidir. Əsirlikdə saxlayan Dövlət hərbi əsirin şikayət vermək

hüququndan istifadə edib-etməməsi barədə qərarını da dərhal Himayəçi Dövlətə bildirməlidir.

Bundan əlavə, hərbi əsir qəti olaraq məhkum edilmişdirsə və ya birinci instansiya məhkəməsində ona verilən cəza ölüm cəzasıdırsa, əsirlikdə saxlayan Dövlət Himayəçi Dövlətə mümkün qədər tez aşağıdakılardan ibarət ətraflı məlumat verməlidir:

(1) hökmün dəqiq mətni;

(2) ittiham və müdafiə məqamlarına əsas diqqət yetirilməklə, ibtidai istintaq və işə baxılması haqqında qısa hesabat;

(3) zəruri halda, cəzanın icra ediləcəyi yer haqqında bildiriş.

Yuxarıdakı bəndlərdə nəzərdə tutulan məlumatlar Himayəçi Dövlətin əsirlikdə saxlayan Dövlətə qabaqcadan bildirdiyi ünvana göndərilməlidir.

MADDƏ 108

Cəzaların icrası. Penitensiar qaydalar

Hərbi əsirlərə verilmiş hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra əsirlikdə saxlayan Dövlətin silahlı qüvvələrinin üzvləri üçün müəyyən edilmiş eyni yerlərdə və eyni şərtlərlə icra olunmalıdır. Bu şərtlər hər bir halda sağlamlıq və humanizm tələblərinə uyğun olmalıdır.

Barəsində bu cür hökm çıxarılmış qadın hərbi əsirlər ayrıca saxlanmalı və qadınların nəzarəti altında olmalıdırlar.

Hər bir halda azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş hərbi əsirlər bu Konvensiyanın 78 və 126-cı maddələrinin himayəsi altında qalırlar. Bununla yanaşı, hərbi əsirlərə məktub yazmaq və almaq, ayda azı bir bağlama almaq, açıq havada müntəzəm gəzişmək, sağlamlıqları üçün zəruri olan yardım və arzuladıqları dini yardım almaq ixtiyarı verilməlidir. Hərbi əsirlərə verilə bilən cəzalar 87-ci maddənin üçüncü hissəsinin müddəalarına uyğun olmalıdır.

IV HİSSƏ
ƏSİRLİYİN BAŞA ÇATMASI

I BÖLMƏ
BİRBAŞA VƏTƏNƏ QAYTARMA VƏ NEYTRAL
ÖLKƏLƏRDƏ YERLƏŞDİRMƏ

MADDƏ 109

Ümumi qeydlər

Bu maddənin üçüncü hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla, münaqişənin tərəfləri sayından və rütbəsindən asılı olmayaraq, ağır yaralı və ağır xəstə hərbi əsirləri onların yola çıxmalarını mümkün edən tədbirləri gördükdən sonra növbəti maddənin birinci hissəsinə uyğun olaraq öz ölkələrinə göndərməyə borcludurlar.

Hərbi əməliyyatlar zamanı münaqişənin tərəfləri növbəti maddənin ikinci hissəsində göstərilən xəstə və yaralı hərbi əsirləri müvafiq neytral Dövlətlərin köməyi ilə neytral ölkələrdə yerləşdirməyə çalışmalıdırlar. Bundan əlavə, onlar uzun müddət əsirlikdə olmuş sağlam hərbi əsirlərin birbaşa vətənə qaytarılması və ya neytral ölkədə internə edilməsi barədə sazişlər bağlaya bilərlər.

Bu maddənin birinci hissəsinə əsasən, vətənə qaytarılmalı olan heç bir xəstə və ya yaralı hərbi əsir döyüş əməliyyatları zamanı öz iradəsinin əleyhinə vətənə qaytarıla bilməz.

MADDƏ 110

Vətənə qaytarma və yerləşdirmə halları

Aşağıdakılar birbaşa vətənə qaytarılmalıdırlar:

(1) Əqli və ya fiziki qabiliyyətinin çox pozulduğu güman edilən müalicə olunmaz yaralılar və xəstələr;

(2) Tibbi rəyə görə bir il müddətində sağlması mümkün olmayan, vəziyyəti qulluq tələb edən, əqli və ya fiziki qabiliyyətinin çox pozulduğu güman edilən yaralılar və xəstələr;

(3) Sağalsa da, əqli və ya fiziki qabiliyyətinin çox və həmişəlik pozulduğu güman edilən yaralılar və xəstələr.

Aşağıdakılar neytral ölkələrdə yerləşdirilə bilərlər:

(1) Neytral ölkədə müalicəsi daha yəqin və daha sürətlə sağalma imkanını artırarsa, yaralandığı və ya xəstələndiyi gündən bir il müddətində sağlması mümkün olan yaralılar və xəstələr;

(2) Tibbi rəyə görə əsirlikdə bundan sonra da qalması əqli və ya fiziki qabiliyyəti üçün ciddi təhlükə törədən, lakin neytral ölkədə yerləşdirilmə nəticəsində bu təhlükədən xilas ola bilən hərbi əsirlər.

Neytral ölkədə yerləşdirilmiş hərbi əsirlərin vətənə qaytarılmaq üçün cavab verməli olduqları şərtlər, eləcə də onların statusu müvafiq Dövlətlər arasında sazişlə müəyyən edilməlidir. Bir qayda olaraq, neytral ölkədə yerləşdirilmiş və aşağıdakı kateqoriyalara aid olan hərbi əsirlər vətənə qaytarılmalıdırlar:

(1) Sağlamlıqları birbaşa vətənə qaytarılmaq üçün müəyyən edilmiş şərtlərə cavab verən şəkildə pisləmiş əsirlər;

(2) Hətta müalicədən sonra da əqli və ya fiziki qabiliyyəti əhəmiyyətli dərəcədə zəifləmiş əsirlər.

Münaqişənin müvafiq tərəfləri arasında birbaşa vətənə qaytarılmaya və ya neytral ölkədə yerləşdirilməyə səbəb olan əillik və ya xəstəlik hallarını müəyyən edən xüsusi sazişlər olmadıqda, həmin hallar bu Konvensiyaya əlavə edilmiş Yaralı və xəstə hərbi əsirlərin birbaşa vətənə qaytarılması və neytral ölkədə yerləşdirilməsi haqqında Nümunəvi Sazişdə və Qarışıq Tibbi Komissiyalar haqqında Əsasnamədə təsbit olunmuş prinsiplərə əsasən müəyyən edilir.

MADDƏ 111

Neytral ölkədə internə etmə

Əsirlikdə saxlayan Dövlət, hərbi əsirlərin mənsub olduğu Dövlət və bu iki Dövlətin barəsində razılığa gəldikləri neytral Dövlət öz aralarında hərbi əsirlərin döyüş əməliyyatları bitənədək həmin neytral Dövlətin ərazisində internə edilməsi

barədə sazişlər bağlamağa çalışmalıdırlar.

MADDƏ 112

Qarışıq Tibbi Komissiyalar

Döyüş əməliyyatları başlanarkən xəstə və yaralı hərbi əsirləri müayinə etmək və onlar barəsində bütün zəruri qərarları qəbul etmək üçün Qarışıq Tibbi Komissiyalar yaradılmalıdır. Bu Komissiyaların yaradılması, vəzifələri və fəaliyyəti bu Konvensiyaya əlavə edilmiş Əsasnamənin müddəalarına uyğun olmalıdır.

Lakin əsirlikdə saxlayan Dövlətin səhiyyə orqanlarının fikrincə, açıq-aşkar ciddi xəsarət almış və ya ağır xəstələnmiş hərbi əsirlər Qarışıq Tibbi Komissiyalar tərəfindən müayinə edilmədən də vətənə qaytarıla bilərlər.

MADDƏ 113

Qarışıq Tibbi Komissiyalar tərəfindən müayinə edilmək hüququ olan əsirlər

Əsirlikdə saxlayan Dövlətin səhiyyə orqanlarının müəyyən etdikləri hərbi əsirlərdən başqa, aşağıda sadalanmış kateqoriyalardan birinə aid olan yaralı və xəstə hərbi əsirlərin əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan Qarışıq Tibbi Komissiyaların müayinəsindən keçmək hüququ vardır:

(1) Hərbi əsirlə eyni vətəndaşlığı olan və ya hərbi əsirin mənsub olduğu Dövlətlə müttəfiq Dövlətin vətəndaşı olan və öz vəzifələrini düşərgədə icra edən müalicə həkimi və ya cərrah tərəfindən tövsiyə edilmiş yaralılar və xəstələr;

(2) Əsirlərin nümayəndəsi tərəfindən tövsiyə edilmiş yaralılar və xəstələr;

(3) Əsirlərin mənsub olduqları Dövlətin və ya bu Dövlət Tərəfindən tanınmış və əsirlərə yardım göstərən təşkilatın tövsiyə etdikləri yaralılar və xəstələr.

Bu üç kateqoriyaya aid olmayan hərbi əsirlər, bununla belə, müayinə üçün Qarışıq Tibbi Komissiyalara gələ bilərlər, lakin yalnız həmin kateqoriyalara aid olan hərbi əsirlərdən sonra müayinə edirlər.

Qarışıq Tibbi Komissiyanın müayinəsindən keçən hərbi əsirlərin müayinəsində onlarla eyni vətəndaşlığı olan müalicə həkimi və ya cərrah, habelə əsirlərin nümayəndəsi iştirak edə bilərlər.

MADDƏ 114

Bədbəxt hadisələrə düçar olan əsirlər

Bu Konvensiyanın vətənə qaytarılma və ya neytral ölkədə yerləşdirilmə ilə bağlı müddəaları özünü qəsdən şikəst etmə halları istisna olmaqla bədbəxt hadisələrə düçar olmuş hərbi əsirlərə də şamil edilir.

MADDƏ 115

Cəza çəkən əsirlər

Barəsində intizam tənbehi tədbiri görülmüş, lakin vətənə qaytarılmaq və ya neytral ölkədə yerləşdirilmək üçün uyğun olan heç bir hərbi əsir cəzasını hələ çəkməməsi əsas götürülməklə saxlanıla bilməz.

Cinayət təqibi ilə bağlı və ya məhkum edildiyinə görə həbsdə olan və vətənə qaytarılması və ya neytral ölkədə yerləşdirilməsi mümkün olan hərbi əsirlər əsirlikdə saxlayan Dövlətin razılığı ilə icraat başa çatanaqədək və ya cəzasını çəkib qurtaranaqədək vətənə qaytarıla və ya neytral ölkədə yerləşdirilə bilərlər.

Münaqişənin tərəfləri icraat başa çatanaqədək və ya cəza tam çəkilənədək saxlanılan əsirlərin adlarını bir-birinə bildirməlidirlər.

MADDƏ 116

Vətənə qaytarma xərcləri

Hərbi əsirlərin vətənə qaytarılması və ya neytral ölkəyə daşınması xərcləri əsirlikdə saxlayan Dövlətin sərhədlərindən başlayaraq bu əsirlərin mənsub olduqları Dövlət tərəfindən ödənilir.

MADDƏ 117

Əsirlikdən sonrakı fəaliyyət

Vətənə qaytarılmış heç bir şəxs həqiqi hərbi xidmətə cəlb edilə bilməz.

II BÖLMƏ DÖYÜŞ ƏMƏLİYYATLARI QURTARARKƏN HƏRBI ƏSİRLƏRİN AZAD EDİLMƏSİ VƏ VƏTƏNƏ QAYTARILMASI

MADDƏ 118

Azad etmə və vətənə qaytarma

Aktiv döyüş əməliyyatları qurtaran kimi hərbi əsirlər azad edilməli və vətənə qaytarılmalıdırlar.

Münaqişənin tərəfləri arasında döyüş əməliyyatlarının qurtarması üçün bağlanmış sazişdə yuxarıdakı məsələ ilə bağlı müddəalar olmadıqda və ya belə saziş olmadıqda, əsirlikdə saxlayan Dövlətlərdən hər biri təxirə salmadan yuxarıdakı hissədə müəyyən edilmiş prinsipə uyğun olaraq vətənə qaytarma planını özləri tərtib etməli və onu icra etməlidirlər.

Hər iki halda, görülmüş tədbirlər barəsində hərbi əsirlərə məlumat verilməlidir.

Vətənə qaytarma xərcləri bütün hallarda əsirlikdə saxlayan Dövlətlə hərbi əsirlərin mənsub olduqları Dövlət arasında ədalətlə bölüşdürülməlidir. Belə bölüşdürmə aşağıdakı əsaslarla həyata keçirilməlidir:

(a) Əgər bu iki Dövlət həmsərhəddirsə, hərbi əsirlərin mənsub olduqları Dövlət əsirlikdə saxlayan Dövlətin sərhədlərindən başlayaraq vətənə qaytarma xərclərini ödəyir;

(b) Əgər bu iki Dövlət həmsərhəd deyildirsə, əsirlikdə saxlayan Dövlət öz ərazisində hərbi əsirlərin daşınma xərclərini bu əsirlərin mənsub olduqları Dövlətin sərhədinə ən yaxın olan yolasalma limanına və ya sərhədə qədər ödəyir. Vətənə qaytarma ilə bağlı qalan xərclərə gəldikdə isə, müvafiq

Tərəflər onların öz aralarında ədalətlə bölüşdürülməsi barədə razılığa gəlirlər. Bu cür sazişin bağlanması heç bir halda hərbi əsirlərin vətənə qaytarılmasınınin təxirə salınmasına bəraət qazandıra bilməz.

MADDƏ 119

Prosedur xüsusiyyətləri

Vətənə qaytarma bu Konvensiyanın 46-48-ci maddələrində hərbi əsirlərin yerdəyişməsi üçün müəyyən edilmiş şərtlərə uyğun olaraq, 118-ci maddənin və bu maddənin aşağıdakı hissələrinin müddəaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir.

Vətənə qaytarma zamanı 18-ci maddəyə uyğun olaraq hərbi əsirlərdən alınmış qiymətli əşyalar və əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasına çevrilməmiş xarici valyuta onlara qaytarılmalıdır. Vətənə qaytarma zamanı hər hansı səbəbdən hərbi əsirlərə qaytarılmayan qiymətli əşyalar və xarici valyuta 122-ci maddədə nəzərdə tutulan Məlumat Bürosuna göndərilməlidir.

Hərbi əsirlərə özləri ilə şəxsi əşyalarını və onlara göndərilmiş məktubları və bağlamaları götürməyə icazə verilməlidir. Vətənə qaytarma şərtləri tələb etdikdə, bu yüklərin çəkisi hər bir əsirin normal apara biləcəyi həddə qədər məhdudlaşdırıla bilər. Bütün hallarda hər bir hərbi əsirin özü ilə azı iyirmi beş kiloqramlıq yük aparmaq hüququ vardır.

Vətənə qaytarılan hərbi əsirin digər şəxsi əşyaları əsirlikdə saxlayan Dövlətdə saxlanılır və əsirin mənsub olduğu Dövlətlə daşımanın və onunla bağlı xərclərin ödənilməsi şərtlərini tənzimləyən saziş bağlandıqdan sonra mümkün qədər tezliklə həmin hərbi əsire göndərilməlidir.

Tərəfdişi cinayətlərə görə barəsində cinayət icraatına başlanmış hərbi əsirlər icraatın sonunadək və zəruri olduqda cəza icra edilənədək saxlanıla bilərlər. Eyni müddəa cinayətə görə məhkum olunmuş hərbi əsirlərə də şamil edilir.

Münaqişənin tərəfləri icraat qurtaranadək və ya jəza icra edilənədək saxlanılan hərbi əsirlərin adlarını bir-birinə bildirməlidirlər.

Münaqişənin tərəfləri ölkəyə yayılmış hərbi əsirləri axtarmaq və onların ən qısa müddətdə vətənə qaytarılmasını təmin etmək məqsədilə komissiya yaradılması barədə razılığa gəlirlər.

III BÖLMƏ HƏRBİ ƏSİRLƏRİN ÖLÜMÜ

MADDƏ 120

Vəsiyyətnamələr, ölüm haqqında şəhadətnamələr, dəfn, kremasiya

Hərbi əsirlərin vəsiyyətnamələri onların öz ölkəsinin qanunvericiliyi ilə tələb edilən etibarlılıq şərtlərinə uyğun tərtib edilməlidir və həmin Dövlət əsirlikdə saxlayan Dövlətə bu şərtlər barədə zəruri məlumat verməlidir. Vəsiyyətnamə hərbi əsirin xahişi ilə və o öldükdən sonra bütün hallarda təxirə salınmadan Himayəçi Dövlətə, onun təsdiq edilmiş surəti isə Mərkəzi Agentliyə göndərilməlidir.

Əsirlikdə ölən bütün şəxslərin bu Konvensiyaya əlavə edilmiş formada olan ölüm haqqında şəhadətnamələri və ya məsul zabit Tərəfindən təsdiq edilmiş siyahıları 122-ci maddəyə müvafiq surətdə yaradılmış Hərbi əsirlər üzrə Məlumat Bürosuna mümkün qədər tez göndərilməlidir. Ölüm haqqında şəhadətnamələrdə və ya təsdiq olunmuş siyahılarda hərbi əsirin şəxsiyyəti barədə 17-ci maddənin üçüncü hissəsində nəzərdə tutulan məlumatlar, ölümün tarixi, yeri, səbəbi, dəfn tarixi və yeri və məzarların tanınması üçün zəruri olan bütün məlumatlar göstərilməlidir.

Dəfn edilməzdən və ya yandırılmazdan əvvəl hərbi əsirin cəsədi ölümün təsdiq olunması və hesabat tərtib edilməsi, habelə zərurət olduqda, ölənin şəxsiyyətinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə tibbi müayinədən keçirilməlidir.

Əsirlikdə saxlayan hakimiyyət orqanları əsirlikdə ölmüş hərbi əsirlərin ləyaqətlə, imkan daxilində, mənsub olduqları dinin tələblərinə uyğun dəfn edilməsini və məzarlarına hörmət

bəslənməsini, səliqəli saxlanılmasını və hər vaxt tapılmasını mümkün edən qaydada nişanlanmasını təmin etməlidirlər. Eyni Dövlətə mənsub olan ölmüş hərbi əsirlər imkan daxilində bir yerdə dəfn edilməlidirlər.

Kollektiv məzarlardan istifadə edilməsini qarşısıalınmaz hallar tələb etmərsə, ölmüş hərbi əsirlər ayrı-ayrı məzarlarda dəfn edilməlidirlər. Cəsədlərin yandırılmasına yalnız zəruri gigiyena səbəblərinə və ya öləninin dini mənsubiyyətinə və ya onun aydın ifadə edilmiş arzusuna əsasən yol verilir. Cəsəd yandırıldıqda, ölüm haqqında şəhadətnamədə bu fakt qeyd olunmalı və onun səbəbləri göstərilməlidir.

Məzarların istənilən vaxt tapılmasını təmin etmək üçün dəfnlər və məzarlar barəsində bütün məlumatlar əsirlikdə saxlayan Dövlətin yaratdığı Məzarların Qeydiyyatı Xidməti tərəfindən qeydə alınmalıdır. Məzarların siyahısı, qəbiristanlıqda və ya başqa yerlərdə dəfn edilmiş hərbi əsirlər barəsində məlumatlar bu əsirlərin mənsub olduqları Dövlətə göndərilməlidir. Həmin məzarlara qayğıya və cəsədlərin sonrakı hər hansı yerdəyişməsinin qeydiyyatına görə məsuliyyət, əgər əraziyə nəzarət edən Dövlət bu Konvensiyanın iştirakçısıdırsa, onun üzərinə düşür. Bu müddəalar əsirin öz ölkəsinin arzusuna uyğun qərar çıxarılanadək Məzarların Qeydiyyatı Xidmətində saxlanan cəsəd külünə də şamil edilir.

MADDƏ 121

Xüsusi şəraitdə öldürülmüş və ya xəsarət almış əsirlər

Gözətçi, başqa hərbi əsir və ya hər hansı digər şəxs tərəfindən törədilmiş və ya törədildiyi şübhə doğuran qətl və ya xəsarət halında, habelə səbəbi naməlum olan bütün ölüm hallarında əsirlikdə saxlayan Dövlət dərhal rəsmi istintaqa başlamalıdır.

Bu barədə məlumat dərhal Himayəçi Dövlətə göndərilməlidir. Şahidlərin, xüsusən hərbi əsir olan şahidlərin ifadələri alınmalı və bu şahid ifadələrinin daxil edildiyi hesabat Himayəçi Dövlətə göndərilməlidir.

Əgər istintaq bir və ya bir neçə şəxsin müqəssir

olduğunu göstərsə, əsirlikdə saxlayan Dövlət bu şəxsin və ya şəxslərin məhkəmə qaydasında təqib edilməsi üçün bütün zəruri tədbirləri görməlidir.

V HİSSƏ

MƏLUMAT BÜROSU VƏ HƏRBİ ƏSİRLƏRƏ YARDIM

CƏMIYYƏTLƏRİ

MADDƏ 122

Milli Bürolar

Münaqişə başlanarkən və bütün işğal hallarında münaqişənin hər bir tərəfi öz ixtiyarında olan hərbi əsirlər üzrə rəsmi Məlumat Bürosu təsis etməlidir. 4-cü maddədə nəzərdə tutulmuş kateqoriyalardan birinə aid olan şəxsləri öz ərazisində qəbul etmiş neytral və ya müharibə aparmayan Dövlətlər həmin şəxslər barəsində eyni tədbiri görməlidirlər. Müvafiq Dövlət Hərbi əsirlər üzrə Məlumat Bürosunun səmərəli işləməsini təmin etmək üçün onu zəruri yerlə, avadanlıqla və heyətlə təchiz etməlidir. Həmin Dövlət bu Konvensiyanın hərbi əsirlərin əməyinə aid olan bölməsində hissəsində müəyyən edilmiş şərtlərə uyğun olaraq hərbi əsirləri həmin büroda işə cəlb etməkdə sərbəstdir.

Münaqişənin hər bir tərəfi onun hakimiyyəti altına düşən və 4-cü maddədə nəzərdə tutulmuş kateqoriyalardan birinə aid olan hər hansı düşmən şəxs barəsində bu maddənin dördüncü, beşinci və altıncı hissələrində göstərilən bütün məlumatları mümkün qədər qısa müddətdə öz Məlumat Bürosuna verməlidir. Neytral və müharibə aparmayan Dövlətlər öz ərazisində qəbul etdikləri həmin kateqoriyalardan birinə aid olan şəxslər barəsində eyni tədbiri görməlidirlər.

Büro belə məlumatı dərhal ən tez üsulla bir tərəfdən, Himayəçi Dövlətlərin, digər tərəfdən isə, 123-cü maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Agentliyin vasitəsilə müvafiq Dövlətlərə göndərməlidir.

Bu məlumat müvafiq yaxın qohumlara mümkün qədər tez xəbər verməyə imkan yaratmalıdır. 17-ci maddənin tələbləri nəzərə alınmaqla, Məlumat Bürosu bu məlumata ona

məlum olduğu dərəcədə hər bir əsirin soyadını, adını, rütbəsini, hərbi hissə və ya şəxsi nömrəsini, doğum yerini və tam tarixini, mənsub olduğu Dövlətin adını, atasının adını və anasının qızlıq soyadını, məlumatlandırılmalı olan şəxsin adını və ünvanını və əsirin adına məktubun göndərilməli olduğu ünvanı daxil etməlidir.

Məlumat Bürosu müxtəlif əlaqədar idarələrdən bütün yerdəyişmə, azad edilmə, vətənə qaytarılma, qaçma, xəstəxanaya yerləşdirilmə və ölüm halları barəsində məlumatlar almalı və bu məlumatları bu maddənin üçüncü hissəsində müəyyən edilmiş qaydada ötürməlidir.

Ağır xəstə və ya ağır yaralı hərbi əsirlərin sağlamlıq vəziyyəti barəsində məlumat da müntəzəm surətdə, əgər mümkünə, hər həftə göndərilməlidir.

Məlumat Bürosu həmçinin, əsirlikdə ölmüş əsirlər də daxil olmaqla, hərbi əsirlər barəsində ona göndərilən sorğulara cavab verməyə, habelə ondan istənilən və onda olmayan məlumatı almaq üçün hər cür sorğular verməyə borcludur.

Bürodan göndərilən bütün yazılı məlumatlar imza və ya möhürlə təsdiq edilməlidir.

Məlumat Bürosu həmçinin vətənə qaytarılmış və ya azad edilmiş, qaçmış və ya ölmüş hərbi əsirlərdən qalmış, əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasından başqa, digər valyutalarda olan pul məbləğləri də daxil olmaqla, bütün şəxsi, qiymətli əşyaların və yaxın qohumlar üçün əhəmiyyətli olan sənədlərin toplanması və müvafiq Dövlətlərə göndərilməsi üçün məsuliyyət daşıyır. Bu əşyalar Büro Tərəfindən möhürlənmiş bağlamalarda göndərilməlidir; bağlamalar həmin əşyaların məxsus olduğu şəxs barəsində aydın və ətraflı məlumatlarla və bağlamanın içində olan əşyaların tam siyahısı ilə müşayiət edilməlidir. Göstərilən hərbi əsirlərin digər şəxsi əşyaları müvafiq münaqişə tərəfləri arasında bağlanmış sazişlərə əsasən göndərilməlidir.

MADDƏ 123

Mərkəzi Agentlik

Hərbi Əsirlər üzrə Mərkəzi Məlumat Agentliyi neytral ölkədə yaradılır. Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi zəruri saydıqda müvafiq Dövlətlərə belə agentlik yaratmağı təklif edir.

Bu Agentliyin vəzifəsi rəsmi və ya özəl kanallar vasitəsilə hərbi əsirlər barəsində əldə edilən bildiyi bütün məlumatları toplamaq və onları mümkün qədər tezliklə hərbi əsirlərin vətəninə və ya mənsub olduqları Dövlətə göndərməkdir. Münaqişənin tərəfləri bu məlumatların göndərilməsi üçün həmin Agentliyə bütün imkanları yaratmalıdırlar.

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, xüsusən də vətəndaşları Mərkəzi Agentliyin xidmətlərindən istifadə edən Tərəflər həmin Agentliyə ona lazım ola bilən zəruri maliyyə yardımı göstərməyə dəvət olunurlar.

Yuxarıdakı müddəalar qətiyyənlə Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya 125-ci maddədə göstərilmiş yardım cəmiyyətlərinin humanitar fəaliyyətini məhdudlaşdıran müddəalar kimi təfsir oluna bilməz.

MADDƏ 124

Xərclərdən azad etmə

Milli Məlumat Bürosu və Mərkəzi Məlumat Agentliyi poçt rüsumlarını ödəməkdən azad edilir və habelə 74-cü maddədə nəzərdə tutulan bütün güzəştlərdən istifadə edirlər; onlara həmçinin maksimum imkan daxilində teleqrafdan pulsuz və ya ən azı əhəmiyyətli dərəcədə aşağı endirilmiş tariflə istifadə etmək hüququ verilir.

MADDƏ 125

Yardım cəmiyyətləri və digər təşkilatlar

Əsirləkdə saxlayan Dövlətlərin öz təhlükəsizliyini təmin etmək və ya hər hansı başqa əğlabatan ehtiyacını ödəmək üçün zəruri hesab etdiyi tədbirlər istisna olmaqla, dini təşkilatların, yardım cəmiyyətlərinin və ya hərbi əsirlərə yardım göstərən hər hansı digər təşkilatın nümayəndələri həmin

Dövlətlərdən özlərinə və ya lazımı qaydada təyin edilmiş müvəkillərinə əsirlərə baş çəkmək, yardım bağlamalarını və dini, təhsil və ya əyləncə məqsədləri üçün nəzərdə tutulan istənilən mənşəli materialları bölüşdürmək və əsirlərə düşərgə daxilində asudə vaxtlarını təşkil etməkdə kömək göstərmək üçün lazım olan bütün imkanları ala bilərlər. Bu cür cəmiyyətlər və ya təşkilatlar əsirlikdə saxlayan Dövlətin ərazisində və ya hər hansı başqa ölkədə yaradıla və ya beynəlxalq xarakter daşıya bilər.

Əsirlikdə saxlayan Dövlət nümayəndələrinə onun ərazisində və onun nəzarəti altında fəaliyyət göstərməyə icazə verdiyi cəmiyyətlərin və təşkilatların sayını məhdudlaşdırma bilər, bir şərtlə ki, belə məhdudlaşdırma hərbi əsirlərə səmərəli və yetərli kömək göstərilməsinə mane olmasın.

Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin bu sahədə xüsusi vəziyyəti hər vaxt tanınmalı və ona hörmət edilməlidir.

Yuxarıdakı məqsədlər üçün nəzərdə tutulan yardım bağlamaları və materiallar hərbi əsirlərə verilən kimi və ya bundan sonra ən qısa müddətdə hər bir bağlama barəsində əsirlərin nümayəndəsi tərəfindən imzalanmış qəbzlər yardım cəmiyyətinə və ya yükü göndərən təşkilata göndərilməlidir. Eyni zamanda, hərbi əsirlərin saxlanması üçün məsuliyyət daşıyan inzibati orqanlar tərəfindən də bu yüklə bağlı qəbzlər təqdim edilməlidir.

VI HİSSƏ KONVENSİYANIN İCRASI

I BÖLMƏ ÜMUMİ MÜDDƏALAR

MADDƏ 126

Nəzarət

Himayəçi Dövlətlərin təmsilçilərinə və ya nümayəndələrinə hərbi əsirlərin olduqları bütün yerlərə, o

cümlədən internə, azadlıqdan məhrum etmə və iş yerlərinə baş çəkməyə icazə verilməlidir və onlar hərbi əsirlərin istifadə etdikləri bütün yerlərə daxil ola bilər; onlara həmçinin yerləri dəyişdirilən əsirlərin yola salınma, tranzit və gəlmə yerlərinə girməyə icazə verilməlidir. Onlara əsirlərlə, xüsusən əsirlərin nümayəndəsi ilə şəxsən və ya tərcüməçi vasitəsilə şahidsiz söhbət etməyə imkan verilməlidir.

Himayəçi Dövlətlərin təmsilçiləri və ya nümayəndələri baş çəkmək istədikləri yerləri seçməkdə tam sərbəstdirlər. Bu başçəkmələrin müddəti və sayı məhdudlaşdırıla bilməz. Başçəkmələr kəskin hərbi zərurətlə əlaqədar və yalnız müstəsna və müvəqqəti hal kimi qadağan edilə bilər.

Zərurət olduqda, əsirlikdə saxlayan Dövlət və əsirlərin olduqları Dövlət hərbi əsirlərə baş çəkilməsində onların həmvətənlərinin iştirakına icazə verilməsi barədə razılığa gələ bilərlər.

Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin nümayəndələri eyni səlahiyyətlərdən istifadə edirlər. Bu nümayəndələrin təyin edilməsinə baş çəkməli olan hərbi əsirləri saxlayan Dövlət öz razılığını verməlidir.

MADDƏ 127

Konvensiyanın yayılması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu Konvensiyanın mətnini həm dinc dövrdə, həm də müharibə dövründə öz ölkələrində mümkün qədər geniş yaymağı, o cümlədən onun öyrənilməsinə hərbi və imkan daxilində mülki təhsil proqramlarına daxil etməyi öhdələrinə götürürlər ki, onların bütün silahlı qüvvələri və bütövlükdə əhalisi onun prinsipləri ilə tanış olsunlar.

Müharibə dövründə hərbi əsirlərə görə məsuliyyəti öz üzərinə götürən hərbi və ya digər hakimiyyət orqanları bu Konvensiyanın mətninə malik olmalı və onun müddəaları barəsində xüsusi olaraq təlimatlandırılmalıdırlar.

MADDƏ 128

Tərcümələr. Tətbiq qaydaları

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər İsveçrə Federal Şurasının vasitəsilə, döyüş əməliyyatları zamanı isə Himayəçi Dövlətlərin vasitəsilə bu Konvensiyanın rəsmi tərcümələrini, eləcə də onun tətbiqini təmin etmək məqsədilə qəbul ediləcək qanunları və digər normativ aktları bir-birinə göndərməlidirlər.

MADDƏ 129

Cəzalar. I. Ümumi qeydlər

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər sonrakı maddədə göstərilmiş bu Konvensiyanın ciddi pozuntularından hər hansı birini törədən və ya törətməyi əmr edən şəxslər üçün müvafiq cəzalar müəyyənləşdirmək məqsədilə istənilən zəruri qanunvericilik tədbirləri öhdələrinə götürürlər.

Hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf bu ciddi pozuntulardan hər hansı birini törətdiyi və ya törətməyi əmr etdiyi güman edilən şəxsləri axtarıb tapmağı və vətəndaşlığından asılı olmayaraq, öz məhkəməsinə verməyi öhdəsinə götürür. Həmçinin o, bunu arzu edərsə, öz qanunvericiliyinin müddəalarına uyğun olaraq, həmin şəxsləri mühakimə edilmək üçün digər maraqlı Razılığa gələn Yüksək Tərəfə verə bilər, bu şərtlə ki, həmin Razılığa gələn Yüksək Tərəf göstərilən şəxslərə qarşı əsaslı ittihamlar irəli sürmüş olsun.

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən hər biri sonrakı maddədə göstərilən ciddi pozuntulardan savayı, bu Konvensiyanın müddəalarına zidd olan digər bütün hərəkətlərin də qarşısını almaq üçün zəruri tədbirlər görməlidir.

Bütün hallarda, təqsirləndirilən şəxslər bu Konvensiyanın 105-ci və sonrakı maddələrində nəzərdə tutulandan az əlverişli olmayan müvafiq məhkəmə təminatlarına və müdafiə hüququna malik olmalıdırlar.

MADDƏ 130

II. Ciddi pozuntular

Əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan ciddi pozuntulara bu

Konvensiyanın himayəsində olan şəxslərə və ya əmlaka qarşı törədilmiş aşağıdakı hərəkətlər aiddir: qəsdən adamöldürmə, işgəncə və ya qeyri-insani rəftar, o cümlədən bioloji eksperimentlər aparılması, qəsdən ağır əzab vermə, yaxud həyat və ya sağlamlıq üçün təhlükəli olan xəsarət yetirilməsi, hərbi əsiri düşmən Dövlətin silahlı qüvvələrində xidmət etməyə məcbur etmək və ya hərbi əsiri bu Konvensiyada nəzərdə tutulan ədalətli və qərəzsiz mühakimə hüquqlarından məhrum etmək.

MADDƏ 131

III. Razılığa gələn Tərəflərin məsuliyyəti

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən heç birinə ixtiyar verilmir ki, nə özünü, nə də Razılığa gələn hər hansı digər Yüksək Tərəfi bundan əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan pozuntulara görə onun və ya Razılığa gələn digər Yüksək Tərəfin üzərinə qoyulan məsuliyyətdən azad etsin.

MADDƏ 132

İstintaq proseduru

Münaqişə tərəflərindən birinin xahişi ilə, Konvensiyanın güman edilən hər hansı pozuntusu ilə bağlı iddia irəli sürüldükdə maraqlı Tərəflər arasında müəyyən edilməli olan qaydada istintaq başlanmalıdır.

İstintaq proseduru ilə bağlı razılaşma əldə edilmədikdə, hər iki Tərəfin razılığı ilə prosedur məsələsini həll edəcək münsif seçilir.

Pozuntu müəyyən edilən kimi münaqişənin tərəfləri ona son qoymalı və həmin pozuntuya görə mümkün qədər tez bir müddətdə cəza verilməsini təmin etməlidirlər.

II BÖLMƏ YEKUN MÜDDƏALARI

MADDƏ 133

Dillər

Bu Konvensiya ingilis və fransız dillərində tərtib olunmuşdur. Hər iki mətn eyni dərəcədə autentikdir.

İsveçrə Federal Şurası Konvensiyanın rus və ispan dillərinə rəsmi tərcüməsini təmin edəcəkdir.

MADDƏ 134

1929-cu il Konvensiyasına münasibət

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərində bu Konvensiya 1929-cu il 27 iyul tarixli Konvensiyanı əvəz edir.

MADDƏ 135

Haaqa Konvensiyasına münasibət

Quruda müharibə qanunları və adətləri haqqında istər 1899-cu il 29 iyul tarixli, istərsə də 1907-ci il 18 oktyabr tarixli Haaqa Konvensiyası ilə bağlı olan və bu Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətlərin qarşılıqlı münasibətlərində bu Konvensiya həmin Haaqa konvensiyalarına əlavə edilmiş Qaydaların II fəslini tamamlayır.

MADDƏ 136

İmzalama

Bu qunun tarixi qoyulmuş bu Konvensiya 1949-cu il aprelin 21-də Cenevrədə açılmış Konfransda təmsil olunan Dövlətlər adından, habelə həmin Konfransda təmsil olunmamış, lakin 1929-cu il 27 iyul tarixli Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətlər tərəfindən 1950-ci il fevralın 12-dək imzalana bilər.

MADDƏ 137

Ratifikasiya

Bu Konvensiya mümkün qədər tez ratifikasiya edilməli və ratifikasiya sənədləri isə Berndə saxlanmağa verilməlidir.

Hər bir ratifikasiya sənədinin verilməsinə dair protokol

tərtib edilir, protokolun t sdiql nmif surəti İsveçrə Federal Őurası Tərəfindən o Dövlətlərə təqdim olunur ki, onların adından Konvensiya imzalanmif və ya Konvensiyaya qoŐulmaq barəsində bildiriŐ verilmiŐdir.

MADDƏ 138

Qüvvəyə minmə

Bu Konvensiya azı iki ratifikasiya sənədinin saxlanmaĝa verildiyi vaxtdan altı ay sonra qüvvəyə minir.

Sonralar Konvensiya hər bir Razılıĝa gələn Yüksək Tərəf   n onun  z ratifikasiya sənədinin saxlanmaĝa verildiyi vaxtdan altı ay sonra qüvvəyə minir.

MADDƏ 139

QoŐulma

Qüvvəyə mindiyi gündən etibar n bu Konvensiya onu imzalamamif hər bir Dövlətin qoŐulması   n a ıqdır.

MADDƏ 140

QoŐulma barəsində bildiriŐ

Hər bir qoŐulma barəsində İsveçrə Federal Őurasına yazılı bildiriŐ göndərilir v  qoŐulma həmin bildiriŐ alındıĝı gündən altı ay sonra qüvvəyə minir.

İsveçrə Federal Őurası bu Konvensiyanı imzalamif və ya ona qoŐulma barəsində bildiriŐ g nd rmif Dövlətlərin hamısına qoŐulmalar haqqında məlumat verir.

MADDƏ 141

Dərhal qüvvəyə minmə

2-ci və 3-c  maddələrdə nəzərdə tutulan hallar saxlanmaĝa verilmiŐ ratifikasiyaları, habelə m naqiŐ  tərəflərinin d y Ő əməliyyatları və ya iŐĝal baŐlanmazdan əvvəl və ya sonra bəyan etdikləri qoŐulmaları dərhal qüvvəyə mindir. İsveçrə Federal Őurası m naqiŐ nin tərəflərindən

alınmış bütün ratifikasiyalar və ya qoşulmalar barəsində ən çevik üsulla məlumat verməlidir.

MADDƏ 142

Denonsasiya

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən hər birinin bu Konvensiyanı denonsasiya etmək ixtiyarı vardır.

Denonsasiya barəsində İsveçrə Federal Şurasına yazılı bildiriş göndərilir. O, bu bildirişi bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin hökumətlərinə çatdırır.

Denonsasiya yalnız İsveçrə Federal Şurasına bildiriş göndərildikdən bir il sonra qüvvəyə minir. Lakin denonsasiya edən Dövlətin münaqişədə iştirak etdiyi dövrdə barəsində bildiriş göndərdiyi denonsasiya sülh bağlananadək, hər bir halda, Konvensiyanın himayəsində olan şəxslərin azad edilməsi və repatriasiya olunması əməliyyatları başa çatanaadək qüvvəyə minmir.

Denonsasiya yalnız denonsasiya edən Dövlət barəsində qüvvəyə malik olur. Denonsasiya münaqişə tərəflərinin beynəlxalq hüquq prinsiplərinə görə yerinə yetirilməsini davam etdirməyə borclu olduqları öhdəliklərə heç gür xələl gətirmir, çünki bu prinsiplər sivil xalqlar arasında müəyyən olunmuş adətlərdən, insanlıq qanunlarından və ümumbəşəri vicdanın hökmündən irəli gəlir.

MADDƏ 143

Birləşmiş Millətlər Təşkilatında qeydiyyat

İsveçrə Federal Şurası bu Konvensiyanı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyində qeydiyyatda aldırır. İsveçrə Federal Şurası bu Konvensiya ilə bağlı bütün ratifikasiyalar, qoşulmalar və denonsasiyalar barəsində də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyinə məlumat verir.

BUNLARIN TƏSDİQİ KİMİ, aşağıda imza edənlər müvafiq. səlahiyyətlərini təqdim etməklə, bu Konvensiyanı imzaladılar.

Cenevrədə 1949-cu il avqustun 12-də ingilis və fransız

dillərində İCRA EDİLDİ; bu Konvensiyanın əsli İsveçrə Konfederasiyasının arxivlərində saxlanılır. İsveçrə Federal Şurası onun təsdiqlənmiş surətlərini bu Konvensiyanı imzalamış və ya ona qoşulmuş bütün Dövlətlərə göndərir.

I ƏLAVƏ
YARALI VƏ XƏSTƏ HƏRBI ƏSİRLƏRİN BİRBAŞA
VƏTƏNƏ QAYTARILMASI VƏ NEYTRAL ÖLKƏLƏRDƏ
YERLƏŞDİRİLMƏSİ HAQQINDA

NÜMUNƏVİ SAZİŞ
(110-cu maddəyə bax)

I. – BİRBAŞA VƏTƏNƏ QAYTARMA VƏ NEYTRAL
ÖLKƏLƏRDƏ YERLƏŞDİRMƏ PRİNSİPLƏRİ

A. BİRBAŞA VƏTƏNƏ QAYTARMA

Aşağıdakılar birbaşa vətənə qaytarılmalıdırlar:

(1) Xəsərət nəticəsində aşağıdakı əlillik növlərindən əziyyət çəkən bütün hərbi əsirlər: əzanı itirmə, iflic, oynaq əlilliyi və ən azı əlin və ya ayağın itirilməsindən ibarət olan və ya əlin və ya ayağın itirilməsinə bərabər olan əlillik.

Daha geniş təfsirə xələl gətirmədən, aşağıdakılar əlin və ya ayağın itirilməsinə bərabər tutulan əlillik hesab olunur:

(a) Əlin və ya bir əlin bütün barmaqlarının və ya baş və şəhadət barmaqlarının itirilməsi; ayağın və ya bir ayağın bütün barmaqlarının və ayaq darağı sümüklərinin itirilməsi.

(b) Ankiloz, sümük toxumasının itirilməsi, bir əlin baramaqlarının böyük oynaqlarından birinin və ya bütün oynaqlarının hərəkətini pozan çapıqlı daralma.

(c) Uzun sümüklərin saxta artrozu.

(d) Sınmanın və ya digər yaralanmanın nəticəsi olan və fəaliyyətin və ya ağırlıq daşıma qabiliyyətinin ciddi surətdə zəifləməsi ilə müşayiət olunan əlillik.

(2) Vəziyyəti xroniki xarakter almış, yaralanma günündən bir il müddətində zəruri müalicə olsa da, sağalması qeyri-mümkün hesab edilən bütün yaralı hərbi əsirlər aşağıdakı hallarda:

(a) Müayinə zamanı Qarışıq Tibbi Komissiya tərəfindən ağır pozuntunun olduğu müəyyən edilməsə də, ürəkdə qəlpənin qalması.

(b) Müayinə zamanı Qarışıq Tibbi Komissiya Tərəfindən yerli və ya ümumi təsiri müəyyən edilməsə də, beyində və ya ağ ciyərlərdə metal qəlpənin olması.

(c) Tibbi proqnoza görə, yaralanmadan sonra bir il ərzində sağlması güman edilməyən, əlin və ya ayağın itirilməsinə bərabər tutulan oynağın ankilozuna və ya digər zədələrə səbəb ola bilən osteomyelit.

(d) Böyük oynaqlara keçən və onun irinləməsiə səbəb olan yaralanma.

(e) Sümük toxumasının itirilməsi və ya tərpənməsi ilə müşayiət olunan kəllə zədələri.

(f) Toxumanın itirilməsi və funksional zədələnmə ilə müşayiət olunan sifətin zədələnməsi və ya yanması.

(g) Onurğa beyninin yaralanması.

(h) Nəticələri əlin və ya ayağın itirilməsinə bərabər olan və yaralanmadan sonra sağlması bir ildən çox vaxt tələb edən eriferik sinirlərin zədələnməsi, məsələn, çiyin və ya bel-sağrı kələfinin, ortalıq və ya oturaq sinirinin yaralanması, həmçinin mil və dirsək sinirlərinin və ya böyük baldır siniri ilə birlikdə kiçik baldır sinirinin yaralanması. Kontraktura və ya ağır nevrotrofik pozuntu halları istisna olmaqla, mil, dirsək, böyük baldır və kiçik baldır sinirlərinin ayrıca zədələndiyi hallarda yaralılar vətənə qaytarılırlar.

(i) Sidik sisteminin fəaliyyətini ciddi surətdə pozan zədələnmə.

(3) Vəziyyəti xroniki xarakter almış, zəruri müalicə olsa da, tibbi proqnoza görə, xəsarət aldığı gündən bir il müddətində sağlması mümkün hesab edilməyən bütün xəstə hərbi əsirlər aşağıdakı hallarda:

(a) Tibbi proqnoza görə, neytral ölkədə müalicə ilə sağaldıla bilməyən və ya hər halda ciddi surətdə yaxşılaşdırıla bilməyən hər hansı üzvün inkişaf edən vərəmi.

(b) Ekssudativ plevrit.

(c) Tənəffüs orqanlarının qeyri-vərəm mənşəli, müalicəsiz hesab olunan ciddi xəstəlikləri, məsələn, ağ ciyərlərin ağır emfizeması (bronxitle və ya bronxitsiz), xroniki astma*, əsirlik zamanı bir ildən çox müddətdə davam edən xroniki bronxit*, bronxoektaziya* və i.a.

(d) Qan dövranı orqanlarının ağır xroniki zədələri, məsələn, Qarışq Tibbi Komissiya müayinə zamanı bu əlamətlərdən heç birini aşkar etməsə belə, əsirlik zamanı aşkar edilmiş, ürək qapaqlarının zədələnməsi və dekompensasiya ilə müşayiət olunan miokardit*, ürək kisəsinin və damarların zədələnməsi (Brüger xəstəliyi, iri damarların anevrizmi) və i.a.

(e) Həzm orqanlarının ağır xroniki zədələri, məsələn, mədə və ya onikibarmaq bağırsağ yarası; əsirlik zamanı mədə nahiyəsində aparılmış cərrahiyyə əməliyyatının nəticələri; bir ildən artıq davam edən və sağlamlıq vəziyyətini çox pisləşdirən xroniki gastrit, enterit və ya kolit; qara ciyərin sirrozu; xroniki xolesistopatiya və s.

(f) Sidik-cinsiyyət orqanlarının ağır xroniki zədələri, məsələn, sonrakı pozuntularla xroniki nefrit; vərəmli böyrəyin çıxarılması; xroniki pielit və ya sistit, hidronefroz və pionefroz; ağır xroniki ginekoloji xəstəliklər; neytral ölkədə yerləşdirmənin mümkün olmadığı hallarda hamiləlik və onunla bağlı xəstəlik halları və i.a.

(g) Mərkəzi və periferik sinir sisteminin ağır xroniki xəstəlikləri, məsələn, əsirlikdə olma zəminində ağır isteriya, ağır psixonevroz kimi mütəxəssis tərəfindən lazımı qaydada müəyyən edilmiş* aşkar

* Qarışq Tibbi Komissiyanın qərarı xeyli dərəcədə düşərgənin həkimlərinin və hərbi əsirlərlə eyni vətəndaşlığı olan həkimlərin məlumatlarına və ya əsirlikdə saxlayan Dövlətin mütəxəssis-həkimlərinin müayinəsinə əsaslanmalıdır.

* Qarışq Tibbi Komissiyanın qərarı xeyli dərəcədə düşərgənin həkimlərinin və hərbi əsirlərlə eyni vətəndaşlığı olan həkimlərin məlumatlarına və ya əsirlikdə saxlayan Dövlətin mütəxəssis-həkimlərinin müayinəsinə əsaslanmalıdır.

psixozlar və psixonevrozlar; düşərgenin müalicə həkimi Tərəfindən lazımi qaydada müəyyən edilmiş hər cür epilepsiya, beyin ateroskleroza; bir ildən çox davam edən xroniki nevrit və i.a.

(h) Çəkinin xeyli itirilməsi və ümumi üzülmə ilə birlikdə fiziki və əqli qabiliyyətin əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşməsi ilə müşayiət olunan vegetativ sinir sisteminin ağır xroniki xəstəlikləri.

(i) İki gözün korluğu və ya təshih eynəyinin tətbiqinə baxmayaraq digər gözün görmə qabiliyyətinin vahidə çatmadığı halda bir gözün korluğu; gözün itiliyinin azalması və heç olmasa, bir gözün görmə qabiliyyətinin 1/2-ə qədər bərpasının mümkün olmaması*; görmənin digər ciddi pozuntuları, məsələn, qlaukoma, qüzehli qişanın iltihabı, damarlı qişanın iltihabı; traxoma və i.a.

(k) Eşitmə qabiliyyətinin pozulması, məsələn, bir qulaq bir metr məsafədən adi səslə deyilən sözləri seçə bilmədikdə digər qulağın tam karlığı* və i.a.

(1) maddələr mübadiləsinin ağır xəstəlikləri, məsələn, insulinlə müalicəsi tələb olunan şəkərli diabet və i.a.

(m) Tireotoksikoz, hipotireoz, Addison xəstəliyi, Simmonds kaxeksiyası, cəng xəstəliyi və i.a. kimi daxili sekresiya vəzilərinin ağır xəstəlikləri.

(n) Qan yaratma orqanlarının ağır və xroniki xəstəlikləri.

(o) Xroniki ağır intoksikasiyalar, məsələn, qurğuşunla zəhərlənmə, civə ilə zəhərlənmə, morfinizm, kokainizm, alkoqolizm, qazla və ya radiasiya ilə zəhərlənmə və s.

(p) funksiyaların pozulmasının aşkar ifadəsi ilə hərəkət orqanlarının xroniki pozuntuları, məsələn, deformasiya edən artrozlar; xroniki və inkişaf edən, ilkin və təkrar poliartritlər; ağır kliniki hallarla revmatizm və i.a.

(q) Müalicə olunmayan ağır xroniki dəri

xəstəlikləri.

(r) Bütün bədxassəli yenitörəmələr.

(s) Xəstəliyin başlanmasından sonra bir il davam edən ağır xroniki yoluxucu xəstəliklər, məsələn, aşkar üzvi dəyişikliklərlə müşayiət olunan malyariya; ciddi pozuntularla amöblü və ya basilyar dizenteriya; müalicə olunmayan üçüncü mərhələdə viseral sifilis; cüzam və i.a.

(t) Ağır avitaminozlar və distrofiyalar.

B. NEYTRAL ÖLKƏLƏRDƏ YERLƏŞDİRMƏ

Aşağıdakılar neytral ölkədə yerləşdirilə bilərlər:

(1) Əsirlikdə sağlması mümkün olmayan, lakin neytral ölkədə yerləşdirilməsi nəticəsində sağlması və ya vəziyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşması ehtimal edilən bütün yaralı hərbi əsirlər.

(2) Əsirlikdən qabaq müalicə edilmiş ilkin vərəm istisna olmaqla, hər hansı orqanda vərəmin hər hansı formasından əziyyət çəkən və neytral ölkədə müalicə nəticəsində sağlması və ya vəziyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşması ehtimal edilən hərbi əsirlər.

(3) Tənəffus, qan dövrəni, həzm, sinir sistemi, hissiyyat, sidik-cinsiyyət, dəri sistemi və hərəkət orqanlarının və i.a. müalicəyə ehtiyacı olan hər hansı xəstəliyindən əziyyət çəkən, neytral ölkədə müalicəsinin əsirliyə nisbətən daha yaxşı nəticələr verə biləcəyi aşkar olan hərbi əsirlər.

(4) Qeyri-vərəm xarakterli zədə ilə əlaqədar əsirlikdə böyrəyin çıxarılması əməliyyatını keçirmiş və ya müalicə mərhələsində, yaxud gizli formada osteomielit xəstəliyinə və ya insulinlə müalicəsi tələb olunmayan şəkərli diabet xəstəliyinə və i.a. tutulmuş hərbi əsirlər.

(5) Müharibənin və ya əsirliyin doğurduğu nevrozdan əziyyət çəkən hərbi əsirlər.

Əsirlik nəticəsində nevroza tutulanlar neytral ölkədə yerləşdirildikdən üç ay sonra sağalmazsa və ya həmin müddət ərzində aşkar tam sağalmaq yolunda olmazsa, bu müddət bitən kimi vətənə qaytarılmalıdırlar.

(6) Xroniki intoksikasiyadan (qazla, metalla, alkaloidlərlə və i.a.) əziyyət çəkən və neytral ölkədə müalicə perspektivi xüsusən daha əlverişli olan hərbi əsirlər.

(7) Hamilə, südəmər körpəsi və ya azyaşlı uşaqları olan bütün qadın hərbi əsirlər.

Aşağıdakı hallar neytral ölkədə yerləşdirmək üçün əsas ola bilməz:

(1) Lazımi qaydada təsdiq edilmiş bütün xroniki psixozlar.

(2) Sinir sisteminin müalicəsiz hesab edilən bütün üzvi və ya funksional xəstəlikləri.

(3.) Vərəm istisna olmaqla, yayıla bilmə dövründə bütün yoluxucu xəstəliklər.

II. – ÜMUMİ QEYDLƏR

(1) Yuxarıda göstərilən bütün şərtlər, ümumiyyətlə, mümkün qədər geniş anlamda təfsir və tətbiq olunmalıdır.

Bu cür geniş təfsirdən xüsusən müharibə və ya əsirlik nəticəsində baş vermiş nevropatiya və psixopatiya, habelə bütün mərhələlərdə vərəm hallarında istifadə edilməlidir. Bir neçə yaralanmaya məruz qalmış hərbi əsirlərə, bu yaralanmalardan ayrılıqda heç biri vətənə qaytarılmaya əsas vermədikdə, çoxlu yaralanmanın səbəb olduğu psixi zədələr nəzərə alınmaqla, eyni prinsip tətbiq olunmalıdır.

2) Amputasiya, tam korluq və ya karlıq, ağ ciyərin açıq vərəmi, ruhi xəstəliklər, bədxassəli yeni törəmələr və i.a. kimi birbaşa vətənə qaytarılmaq hüququ verən bütün şübhəsiz hallarda düşərgənin həkimləri və ya əsirlikdə saxlayan Dövlətin təyin etdiyi hərbi həkim komissiyaları Tərəfindən mümkün qədər tez müayinə aparılmalı və vətənə qaytarma qərarı qəbul olunmalıdır.

(3) Müharibədən əvvəl baş vermiş və pisləşməmiş yaralar və xəstəliklər, müharibə zamanı alınmış, lakin hərbi xidmətə qayıtmağa mane olmamış yaralar birbaşa vətənə qaytarılmaq hüququnu vermir.

(4) Bu Əlavənin müddəaları münaqişədə iştirak edən bütün ölkələr Tərəfindən eyni qaydada təfsir və tətbiq

edilməlidir. Muvafiq Dövlətlər və hakimiyyət orqanları Qarışıq Tibbi Komissiyalara öz vəzifələrini icra etmək üçün bütün zəruri imkanları yaratmalıdırlar.

(5) 1-ci hissədə göstərilmiş hallar yalnız səciyyəvi hallardır. Bu müddəalara tam dəqiqliyi ilə uyğun gəlməyən hallara bu Konvensiyanın 110-cu maddəsinin müddəaları və bu Sazişdə təsbit olunmuş prinsiplər ruhunda baxılmalıdır.

II ƏLAVƏ
QARIŞIQ TİBBİ KOMİSSİYALAR HAQQINDA ƏSASNAMƏ
(112-ci maddəyə bax)

MADDƏ 1

Konvensiyanın 112-ci maddəsində nəzərdə tutulan Qarışıq Tibbi Komissiyalar üç üzvdən ibarət olur, onlardan ikisi neytral Dövlətə mənsub olur, üçüncüsü isə əsirlikdə saxlayan Dövlət Tərəfindən təyin edilir. Neytral üzvlərdən biri sədrlik edir.

MADDƏ 2

İki neytral üzvü Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi əsirlikdə saxlayan Dövlətin xahişi ilə və Himayəçi Dövlətin razılığı ilə təyin edir. Onlar ya öz ölkələrində, ya hər hansı başqa neytral ölkədə, ya da əsirlikdə saxlayan Dövlətin ərazisində yaşaya bilərlər.

MADDƏ 3

Neytral üzvlərin namizədliyini münaqişənin tərəfləri bəyənməli və öz razılıqları barədə Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə bildiriş verməlidirlər. Bildirişin verildiyi andan neytral üzvlər faktik təyin edilmiş sayılırlar.

MADDƏ 4

Zərurət olduqda daimi üzvləri əvəz etmək üçün kifayət qədər müavin üzvlər də təyin olunmalıdır. Onlar daimi üzvlərin təyin edilməsi ilə eyni vaxtda və ya bundan sonra mümkün qədər tez təyin olunmalıdırlar.

MADDƏ 5

Əgər hər hansı səbəbdən Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi neytral üzvləri təyin edə bilməzsə, onları hərbi

əsirlərin maraqlarını qoruyan Dövlət təyin edir.

MADDƏ 6

İmkan daxilində iki neytral üzvdən biri cərrah, digəri isə müalicə həkimi olmalıdır.

MADDƏ 7

Neytral üzvlər münaqişənin tərəflərinə münasibətdə tam müstəqildirlər; həmin Tərəflər onlara öz vəzifələrini yerinə yetirmək üçün bütün imkanları yaratmalıdırlar.

MADDƏ 8

Bu Əsasnamənin 2-ci və 4-cü maddələrində göstərilən təyinatları həyata keçirərkən Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi əsirlikdə saxlayan Dövlətin razılığı ilə əlaqədar şəxslərin xidmət şərtlərini müəyyən etməlidir.

MADDƏ 9

Qarışıq Tibbi Komissiyalar öz işlərinə neytral üzvlərin təyin edilməsinə razılıq verildikdən sonra mümkün qədər tez, lakin belə bir razılıq verildiyi gündən ən gec 3 ay keçənədək başlamalıdırlar.

MADDƏ 10

Qarışıq Tibbi Komissiyalar Konvensiyanın 113-cü maddəsində göstərilmiş bütün əsirləri müayinə etməlidirlər. Onlar vətənə qaytarma, vətənə qaytarılanlar sırasından çıxarma və ya növbəti müayinəyədək qərarı təxirəsalma barəsində təkliflər verirlər. Onların qərarları səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

MADDƏ 11

Qarışıq Tibbi Komissiyaların hər bir ayrıca halda qəbul

etdikləri qərar barəsində müayinədən sonrakı bir ay ərzində əsirlikdə saxlayan Dövlətə, Himayəçi Dövlətə və Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə məlumat verməlidir. Qarışıq Tibbi Komissiya çıxardığı qərar barəsində həmçinin müayinə edilmiş hər bir hərbi əsirə məlumat verməli və vətənə qaytarılması təklif olunmuş hərbi əsirlərə bu Konvensiyaya əlavə edilmiş nümunəyə uyğun şəhadətnamə təqdim etməlidir.

MADDƏ 12

Əsirlikdə saxlayan Dövlət Qarışıq Tibbi Komissiyaların qərarlarını bu qərarlar barəsində lazımı qaydada bildiriş aldığı andan sonra üç ay müddətində icra etməyə borcludur.

MADDƏ 13

Qarışıq Tibbi Komissiyaların xidmətlərinə ehtiyac olduğu hesab edilən ölkədə heç bir neytral müalicə həkimi olmadıqda və hər hansı səbəbdən digər ölkədə yaşayan neytral həkimləri təyin etmək mümkün olmadıqda, əsirlikdə saxlayan Dövlət Himayəçi Dövlətin razılığı ilə hərəkət edərək, Qarışıq Tibbi Komissiyalarla eyni vəzifələri icra edən Tibbi Komissiya təşkil edir; lakin bu zaman bu Əsasnamənin 1, 2, 3, 4, 5 və 8-ci maddələri şamil olunmur.

MADDƏ 14

Qarışıq Tibbi Komissiyalar öz vəzifələrini daimi icra etməli və hər düşərgəyə altı ayda bir dəfədən az olmayaraq baş çəkməlidirlər.

III ƏLAVƏ KOLLEKTİV YARDIMA AİD QAYDALAR

(73-cü maddəyə bax)

MADDƏ 1

Hərbi əsirlərin nümayəndələrinə məsuliyyət daşdıqları kollektiv yardım bağlamalarını xəstəxanalarda və ya həbsxanalarda və ya digər cəzaçəkmə yerlərində olan əsirlər də daxil olmaqla, düşərgələri tərəfindən idarə olunan bütün hərbi əsirlər arasında bölüşdürməyə icazə verilməlidir.

MADDƏ 2

Kollektiv yardım bağlamaları onları göndərənlərin təlimatlarına və əsirlərin nümayəndələrinin tərtib etdikləri plana uyğun olaraq bölüşdürülür. Lakin tibbi materiallar olan bağlamalar əsasən baş həkimlərlə razılaşdırılmaqla bölüşdürülür; baş həkimlər, xəstələrin ehtiyacları üçün zəruri olduqda, xəstəxanalarda və lazaretlərdə göstərilən təlimatlardan kənara çıxa bilərlər. Bu cür müəyyən edilmiş hədlərdə bölüşdürmə həmişə ədalətlə həyata keçirilməlidir.

MADDƏ 3

Alınmış yüklərin keyfiyyətini, habelə kəmiyyətini yoxlamaq və yükü göndərənlər üçün dəqiq hesabat hazırlamaq məqsədilə hərbi əsirlərin nümayəndələrinə və ya onların müavinlərinə düşərgələrinə yaxın olan yardım yüklərinin gəlmə məntəqələrinə getməyə icazə verilməlidir.

MADDƏ 4

Kollektiv yardım yüklərinin bölüşdürülməsinin düşərgənin bütün bölmələrində onların təlimatlarına uyğun olaraq həyata keçirilib-keçirilmədiyini yoxlamaq üçün əsirlərin nümayəndələrinə bütün zəruri imkanlar yaradılmalıdır.

MADDƏ 5

Əsirlərin nümayəndələrinə və ya onların tapşırığı ilə əmək dəstələrində əsirlərin nümayəndələrinə və ya lazaretlərin və xəstəxanaların baş həkimlərinə kollektiv yardım yükləri (bölüşdürmə, tələbat, kəmiyyət və s.) barəsində yükləri göndərənlər üçün nəzərdə tutulmuş blank və ya anketləri doldurmağa icazə verilməlidir. Lazımi qaydada doldurulmuş blank və anketlər təxirə salınmadan yükləri göndərənlərə çatdırılmalıdır.

MADDƏ 6

Kollektiv yardımın öz düşərgəsinin hərbi əsirləri arasında müntəzəm bölüşdürülməsini təmin etmək və düşərgəyə hərbi əsirlərin yeni kontingentinin gəlməsi ilə əlaqədar yarana biləcək tələbatı ödəmək üçün əsirlərin nümayəndələrinə kollektiv yardım yüklərinin yetərli ehtiyatını yaratmağa və saxlamağa icazə verilməlidir. Bu məqsədlə onların sərəncamında əlverişli anbarlar olmalıdır; hər anbar iki qıfilla təchiz olunmalı, bir qıfılın açarı əsirlərin nümayəndəsində, o birisinin açarı isə düşərgənin rəisində olmalıdır.

MADDƏ 7

Kollektiv yardım qaydasında paltar göndərildikdə, hər bir əsirin mülkiyyətində ən azı tam bir paltar dəsti saxlanmalıdır. Əgər daha az təmin olunmuş əsirin təchiz edilməsi zəruri olarsa və başqa əsir birdən artıq paltar dəstinə malik olarsa, əsirlərin nümayəndəsinə daha çox saylı paltar dəstindən və ya bəzi əşyalardan artığını götürməyə icazə verilməlidir. Lakin o, alt paltarın, corabların və ya ayaqqabıların ikinci dəstini yalnız o halda götürə bilər ki, belə əşyaları olmayan hərbi əsiri təmin etmək üçün başqa imkan olmasın.

MADDƏ 8

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, xüsusən əsirlikdə

saxlayan Dövlətlər mümkün olduğu qədər, lakin əhalinin ərzaq təchizatını nizamlayan qaydaları nəzərə almaqla, öz ərazilərində kollektiv yardım yüklərinin hərbi əsirlər arasında bölüşdürülmək məqsədilə satın alınmasına icazə verməlidirlər; eyni qaydada onlar həmin satınalma məqsədilə pul fondlarının verilməsinə və texniki və ya inzibati xarakterli digər maliyyə tədbirlərinin həyata keçirilməsinə kömək göstərməlidirlər.

MADDƏ 9

Yuxarıdakı müddəalar nə hərbi əsirlərin kollektiv yardım yüklərini düşərgəyə gətirilənədək və ya başqa yerə köçərkən almaq hüququna, nə də Himayəçi Dövlətin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya əsirlərə yardım göstərən və bu yüklərin verilməsinin həvalə olunduğu hər hansı başqa təşkilatın bu yükləri münasib saydıqları istənilən digər üsulla ünvanlara bölüşdürmək imkanına maneçilik yaratmır.

A. ŞƏXSİYYƏT VƏSIQƏSİ

(4-cü maddəyə bax)

Sahibinin fotoşekli	(Bu şəxsiyyət vəsiqəsini vermiş ölkənin və hərbi hakimiyyət orqanının adı)
	SİLAHLI QÜVVƏLƏR MÜŞAYİT EDƏN ŞƏXS ÜÇÜN
	ŞƏXSİYYƏT VƏSIQƏSİ
	Soyadı.....
	Adı.....
	Döğum tarixi və yeri.....
 kimi
	Silahlı Qüvvələri müşayiət edir
Verilmə tarixi	Sahibinin imzası

Boyu	Çəkisi	Gözləri	Saçları
Digər əlamətləri	Barmaq basınası (məcburi deyil)	Qan qrupu	(Vəsiqəni vermiş hakimiyyət orqanının möhürü)
		Dini	
	(Sol şəhadət barmağı)	QEYD	
	(Sağ şəhadət barmağı)	Bu vəsiqə bilavasitə Silahlı Qüvvələrin tərkibinə daxil olmadan onları müşayiət edən şəxslərə verilir. Vəsiqənin verildiyi şəxs onu həmişə özü ilə gəzdirməlidir. Vəsiqənin sahibi əsir düşdükdə şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi üçün vəsiqəni dərhal onu əsir saxlayan hakimiyyət orqanlarına təqdim etməlidir.	

Qeydlər: Bu vəsiqə biri beynəlxalq miqyasda işlədilən iki və ya üç dildə tərtib edilməlidir. Vəsiqənin faktiki ölçüsü: 13 sm x 10 sm. Vəsiqə punktirli xətt üzrə qatlanmalıdır.

B. ƏSİRLİK VƏRƏQƏSİ

(70-ci maddəyə bax)

1. Üz tərəf

Hərbi əsirin poçtu	Pulsuz
HƏRBİ ƏSİRİN ƏSİRLİK VƏRƏQƏSİ	
<p style="text-align: center;">DİQQƏT</p> <p>Bu vərəqəni hər bir şəxs əsir düşdükdən dərhal sonra və ünvanının dəyişdirildiyi (xəstəxanaya və ya digər düşərgəyə köçürülmə səbəbindən) hər bir halda doldurmalıdır.</p> <p>Bu vərəqə hər bir hərbi əsirin öz qohumlarına göndərməyə icazəsi olduğu xüsusi vərəqədən fərqlənir.</p>	<p>HƏRBİ ƏSİRLƏR ÜZRƏ MƏRKƏZİ AGENTLİK</p> <p>BEYNƏLXALQ QIRMIZI XAÇ KOMİTƏSİ</p> <p>CENEVRƏ İSVEÇRƏ</p>

2. Arxa tərəf

Aydın və böyük hərflərlə yazılmalıdır	1. Əsirin mənsub olduğu Dövlət.....
2. Soyadı	3. Adı (tam)
4. Atasının adı	
5. Doğum tarixi.....	6. Doğum yeri.....
7. Rütbəsi.....	
8. Xidməti nömrəsi.....	
9. Ailəsinin ünvanı.....	
*10. Əsir götürülüb: (və ya)	
..... Nə-li düşərgədən, xəstəxanadan və s. gəlib	
*11. (a) Sağlamdır - (b) Yaralı deyil - (c) Sağalıb - (d) Sağalır - (e) Xəstədir - (f) Yüngül yaralıdır - (g) Ağır yaralıdır	
12. Mənim indiki ünvanım: Əsirin №.....	
Düşərgənin adı.....	
13. Tarix.....	14. İmza.....
*Lazım olmayanı silin - Heç nə əlavə etməyin - Arxadakı izahlara baxın	

Qeyd: Bu vərəqə iki və ya üç dildə, xüsusən əsirin ana dilində və əsirlikdə saxlayan Dövlətin dilində tərtib edilməlidir.
Faktiki ölçüsü: 15 sm x 10,5 sm.

C. YAZIŞMA VƏRƏQƏSİ VƏ MƏKTUB
(71 -ci maddəyə bax)**2. Məktub****HƏRBI ƏSİRİN POÇTU*****Pulsuz***

Kimə.....

.....

Haraya.....

Küçə.....

Ölkə.....

Vilayət.....

.....Göndərən ölkə

.....Düşərgənin adı

.....Hərbi əsirin nömrəsi

.....Doğum tarixi və yeri

.....Göndərən soyadı və adı

* * * * *

Qeyd: Bu forma iki və ya üç dildə, xüsusən əsirin ana dilində və əsirlikdə saxlayan Dövlətin dilində tərtib edilməlidir. Punktirli xətt boyu qatlanmalıdır. Yuxarı hissə yarığa qoyulur (ulduz işarələri ilə göstərilib) və bu şəkildə zərf əmələ gətirir. Poçt vərəqəsinin arxası kimi xətlənmiş arxa tərəf (bax IV Əlavə, C1) əsirlərin məktubu üçün nəzərdə tutulub, orada təxminən 250 söz yerləşə bilər.

Məktubun faktiki ölçüsü: (açılmış şəkildə) 29 sm x 15 sm.

D. ÖLÜM HAQQINDA BİLDİRİŞ

(120-ci maddəyə bax)

(Səlahiyyətli orqanın adı)	ÖLÜM HAQQINDA BİLDİRİŞ
	Əsirin mənsub olduğu Dövlət.....
Adı və soyadı	
Atasının adı
Doğum tarixi və yeri
Rütbəsi və xidmət nömrəsi (tanınma lövhəciyi üzərindəki)
Ailəsinin ünvanı
Əsir alındığı yer və vaxt
Ölüm səbəbi və şəraiti
Dəfn yeri
Məzar nişanlanıbmi və sonralar qohumlar tərəfindən tapıla bilərmimi?
Ölənin şəxsi əşyaları əsirlikdə saxlayan Dövlətdə saxlanılır, yoxsa bu bildirişlə birlikdə göndərilir?
Göndərilirsə, kimin vasitəsilə?
Xəstəlik zamanı və ya son anlarında ona qulluq etmiş şəxs (həkim, tibb bacısı, din xadimi, əsir yoldaşı) burada və ya əlavə edilmiş vərəqdə ölüm və dəfn təfəsilatı barəsində hər hansı məlumat verə bilərmimi?
(Səlahiyyətli orqanın mohurü və imzası)	İki şahidin imzası və ünvanı
.....

Qeyd: Bu forma iki və ya üç dildə, xüsusən əsirin ana dilində və əsirlikdə saxlayan Dövlətin dilində tərtib edümləlidir. Blankın faktiki ölçüsü: 21 sm x 30 sm.

E. VƏTƏNƏ QAYTARILMA ŞƏHADƏTNAMƏSİ
(II Əlavə, 11 -ci maddəyə bax)

VƏTƏNƏ QAYTARILMA ŞƏHADƏTNAMƏSİ

Tarix:

Düşərgə:

Xəstəxana:

Soyadı:

Adı:

Doğum tarixi:

Rütbəsi:

Hərbi hissə nömrəsi:

Hərbi əsirin nömrəsi:

Yara-Xəstəlik:

Komissiyanın qərarı:

Qarışıq Tibbi Komissiyanın sədri:

A = birbaşa vətənə qaytarma

B = neytral ölkədə yerləşdirmə

NC = növbəti Komissiya tərəfindən təkrar müayinə

**HƏRBI ƏSİRLƏRİN ÖZ ÖLKƏLƏRİNƏ
PUL KÖÇÜRMƏLƏRİNƏ AİD
NÜMUNƏVİ QAYDALAR**
(63-cü maddəyə bax)

(1) 63-cü maddənin üçüncü hissəsində nəzərdə tutulan bildirişdə aşağıdakılar göstərməlidir:

(a) ödəyən hərbi əsirin 17-ci maddədə nəzərdə tutulmuş hərbi hissə nömrəsi, rütbəsi, soyadı və adı;

(b) əsirin mənsub olduğu ölkədə pulu alanın adı və ünvanı;

(c) əsirlikdə saxlayan Dövlətin valyutasında ödənilməli olan pul məbləği.

(2) Bildirişi hərbi əsir imzalamalı, əgər yazı bilmirsə, şahid tərəfindən təsdiq edilən işarə qoymalıdır. Bildiriş əsirlərin nümayəndəsi tərəfindən təsdiqlənməlidir.

(3) Düşərgə rəisi bildirişə hərbi əsirin ödənilən məbləğdən az olmayan kredit balansına malik olduğunu təsdiq edən arayışı əlavə etməlidir.

(4) Bildiriş siyahılar şəklində tərtib edilə bilər; belə siyahının hər səhifəsi əsirlərin nümayəndəsi və düşərgə rəisi tərəfindən təsdiqlənməlidir.